

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Angela Rääk

**EESTI PRESSIFOTOGRAAFIDE KOGEMUSED
TRAAGILISTE SÜNDMUSTE KAJASTAMISEL**

MAGISTRITÖÖ

Juhendaja: Signe Ivask, PhD

Tartu 2021

SISUKORD

SISUKORD.....	2
SISSEJUHATUS.....	4
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD.....	7
1.1. Traagilised sündmused	7
1.1.1. Traagiliste sündmuste definitsioon	7
1.1.2. Traagiliste sündmuste kajastamise protsess ja olulisus	8
1.2. Pressifotograaf.....	11
1.2.1. Pressifotograafi erinevad rollid.....	11
1.2.2. Pressifotograafi eetikakoodeks	13
1.3. Pressifotograaf ja kogemus.....	15
1.3.1. Pressifotograafide suhe toimetusega.....	15
1.3.2. Edasi- ja tagasiside.....	17
1.3.3. Pressifotograafi eetilised dilemmad ja kaalutluskohad.....	18
2. UURINGU EESMÄRK JA UURIMISKÜSIMUSED.....	21
3. MEETODID JA VALIM.....	22
3.1. Valim	22
3.2. Uurimis- ja andmekogumismeetod.....	24
3.3. Andmetöötlusmeetod.....	25
4. TULEMUSED.....	27
4.1. Tööprotsess traagiliste sündmuste kajastamisel	27
4.1.1. Info jõudmine toimetusse.....	28
4.1.2. Ajasurve	29
4.1.3. Traagiliste sündmuste kajastamise olulisus	34
4.1.4. Piiratus	35
4.1.5. Surnukeha kajastamine	37
4.1.6. Fotode valimine uudiste juurde.....	39
4.2. Peamised kaalutluskohad traagiliste sündmuste kajastamisel	44
4.2.1. Pressifotograafi rollid.....	44
4.2.2. Eetilised dilemmad.....	46
4.2.3. Emotsionaalne raskus.....	51
4.2.4. Vastutus.....	53
4.3. Edasi- ja tagasiside mõju pressifotograafide töös.....	55

4.3.1.	Suhe toimetusega	55
4.3.2.	Edasi- ja tagasiside.....	57
5.	JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	61
5.1.	Järeldused	61
5.1.1.	Tööprotsess traagiliste sündmuste kajastamisel.....	61
5.1.2.	Traagiliste sündmuste olulisus.....	63
5.1.3.	Peamised kaalutluskohad	64
5.1.4.	Edasi- ja tagasiside olulisus	67
5.2.	Diskussioon	68
	KOKKUVÕTE	70
	SUMMARY	72
	KASUTATUD KIRJANDUS	74
	LISAD	77
	Lisa 1. Intervjuu kava	77

SISSEJUHATUS

Pressifotograafid esindavad erinevaid rolle oma töös. Nad on kunstnikud, kes maalivad valgusega ning esitlevad oma tõlgendust erinevatest situatsioonidest läbi foto. Teisalt on nad toimetuse esindajad ja osa ajakirjanduspraktikast ehk justkui ajakirjanikud. Samas nähakse neid tihti kui ainult tehnilist tuge reporteritele, kes esitavad visuaalseid tõendeid. Selle kõige juures on nad ka lihtsalt inimesed, kes suures osas teevad otsuseid enda moraalse kompassi ja sisetunde järgi. Siiski peetakse fotot äärmiselt oluliseks osaks ajakirjandusest ning seetõttu on fotograafid väljaannetele hädavajalikud.

Välismaailma kajastamine fotode abil on täpsem kui ühegi teise meediumi läbi ning fotode kasutamisel tõendusmaterjalina on pikk ajalugu (Mäenpää 2014: 92). Pariisi politsei hakkas fotosid kasutama tõendusmaterjalina juba 1871. aastal kui mõrvati Pariisi kommuuni liikmeid. Fotod muutusid tolleaegsetes modernsetes maakondades järelvalve ja kontrolli tööriistaks (Sontag, 1977: 5). Kohati võib öelda, et sellist rolli mängivad fotod ka tänapäevases meediamaailmas ning annavad ühiskonna valvekoerale tõendusmaterjali, mida rahvale esitada. Nagu öeldakse „*no pic, no proof*“ (ing. k. „ei ole pilti, pole tõendust“).

Magistritöö eesmärk on uurida pressifotograafide perspektiivi ja kogemusi traagiliste sündmuste kajastamisel. Antud töös tähendavad traagilised sündmused juhtumeid, mis leiavad kajastust uudiste krimi kategoorias, vajavad kiiret reageerimist ning on lõppenud raskete vigastuste või surmaga. Mind huvitab, milline on õnnetuste ja surma teemaliste lugude kajastamise protsess pressifotograafi töös ning kuidas teevad fotograafid koostööd toimetusega selliste sündmuste kajastamisel. Samuti huvitab mind milline roll on fotograafi töös edasi- ja tagasisidel ning kuidas see nende tööd mõjutab.

Magistritöö teema valik tuleneb minu enda huvist fotograafia ja pressifotograafia vastu. Ajakirjandust õppides olen mitmeid kordi mõelnud sellele, kui oluline on pressifotograafide roll meedias. Foto äratab tähelepanu ning juhib artiklit lugema, seega on oluline, et igal artiklil oleks juures visuaal. Nagu on öelnud Harrower – foto annab ajalehele liikuvuse ja emotsiooni. Iga pilt jutustab lugu ja lugusid on parem jutustada kui neid toetab pilt (Harrower, 2002: 32). Kuigi väljaannetel on kasutusel oma pildipank, vajab suur osa uudiseid ja lugusid värsket materjali, sealhulgas traagilised sündmused. Seetõttu peavad pressifotograafid olema alati valmis sündmuskohale sõitma ning ükskõik, millises olukorras sündmust kajastama. Siit tulenes minu

huvi selle vastu, kuidas kajastavad pressifotograafid tööga kaasnevaid traagilisi sündmuseid, milline on nende sündmuste kajastamise tööprotsess ja millised kaalutluskohad sellega kaasnevad.

Arvan, et see on oluline teema, mida uurida, sest see uuring võiks aidata toimetustel mõista pressifotograafide perspektiivi traagiliste sündmuste kajastamisel. Kuna õnnetus- ja surmajuhtumid nõuavad kiiret reageerimist ja omavad endas erakordsust, siis nende kajastamist peaks analüüsima eraldi päevaste uudiste kajastamisest (Harro-Loit, Ugur, 2011: 152). Antud töös lähtun sellest põhimõttest. Varasemalt on uurinud Kadri Kuulpak (2019) bakalaureuse töös Postimehe kaalutluskohti surmavisuaalide avaldamisel, millest selgus, et nende jäädvustamine, avaldamine või avaldamata jätmine hõlmab keerukat kaalumisahelat. Visuaali avaldamise otsustusprotsessis osaleb mitmeid inimesi, kuid see ei hõlma fotograafi ennast. Tööst selgus, et fotograaf lükkab otsustamise neile, kes on parasjagu toimetuses. Samas puuduvad visuaalide avaldamise üle otsustamisel ühtsed arusaamad (Kuulpak, 2019: 37). Kiur Kaasik uuris ajakirjanike kaalutluskohti uudisfotode valimisel veebiuudiste puhul (2020) ning jõudis järeldusele, et uudisfoto valimine sõltub otseselt kajastatava sündmuse olemusest, tuues välja ajakriitiliste sündmuste uudisväärtuse, milleks on kohesus. Ajakriitiliste sündmuste all pidas ta silmas ootamatuid ning ajas kiiresti arenevaid sündmuseid, näiteks õnnetused, katastroofid või muud kiiresti ajas arenevad sündmused (Kaasik, 2020: 28). Näiteks võib tuua Kaasiku tööst ühe fotograafi toodud näite, kes pildistas juhtumit auto alla jäänud lapsest ja nägi kuidas isa surma saanud last tuvastama pidi (Kaasik, 2020: 45). Sündmus oli emotsionaalselt raske aga ka ajakriitiline. Ajakriitiliste sündmuste puhul on ajakirjaniku prioriteediks leida uudisfoto võimalikult väikese vaeva ja ajakuluga ehk kohesus on pigem konkreetsest situatsioonist tulenev vajadus enamvähem sobiva uudisfoto järele (Kaasik, 2020: 56). Antud töö on edasiarendus uurimaks pressifotograafide perspektiivi ja kogemusi surmavisuaalide kajastamisel.

Arvan, et see töö on oluline panus ajakirjandusse, sest tutvustab pressifotograafide rolli ajakirjanduses traagiliste juhtumite kajastamisel. Samuti toob välja erinevad keerulised aspektid ja kitsaskohad, mis esinevad selliste sündmuste kajastamisel fotograafide töös on. Kitsaskohtade kaardistamine pressifotograafide seisukohast ja nende analüüsimine võib anda tõe olukordade parandamisele toimetuses ja fotograafide töös, sealhulgas fotograafi ja toimetuse vahelise kommunikatsiooni paranemisele.

Antud töö koosneb viiest peatükist. Esimeses peatükis annan lühikese ülevaate Eesti pressifotograafia ajaloost. Teises peatükis toon välja teoreetilised ja empiirilised lähtekohad, kirjutades ülevaatlikult ning detailsemalt pressifotograafi erinevatest rollidest tema töös, traagiliste

sündmuste kajastamise protsessist ja olulisusest. Samuti kirjutan pressifotograafide suhtest toimetusega, eetilistest dilemmadest ning edasi- ja tagasisidest. Kolmandas peatükis tutvustan meetodit ja valimit, tuues välja uurimisküsimused, uurimis- ja andmekogumismeetodid, valimi kujunemise ning andmetöötlusmeetodid. Töö neljandas peatükis räägin uurimuse tulemustest, lähtudes uurimisküsimustest, ning töö viiendas peatükis kirjutan uuringust tulenevatest järeldustest ja diskuteerin nende üle.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Antud peatükis tutvustan magistrیتöö teoreetilisi ja empiirilisi lähtekohti. Annan ülevaate erinevatest aspektidest, mis võivad pressifotograafi tööd raskendada. Täpsemalt kirjutan pressifotograafi erinevatest rollidest, traagiliste sündmuste kajastamise protsessist ning selle olulisusest, pressifotograafi suhtest toimetusega, eetilistest dilemmadest ja pressifotograafi eetikakoodeksist, kaalutluskohtadest ja kogemusest traagiliste sündmuste kajastamisel. Professionaalse ajakirjanduse põhiväärtusteks peetakse avalikkuse teenimist, eetikat, objektiivsust, autonoomiat ja kohesust (Mäenpää 2014: 91).

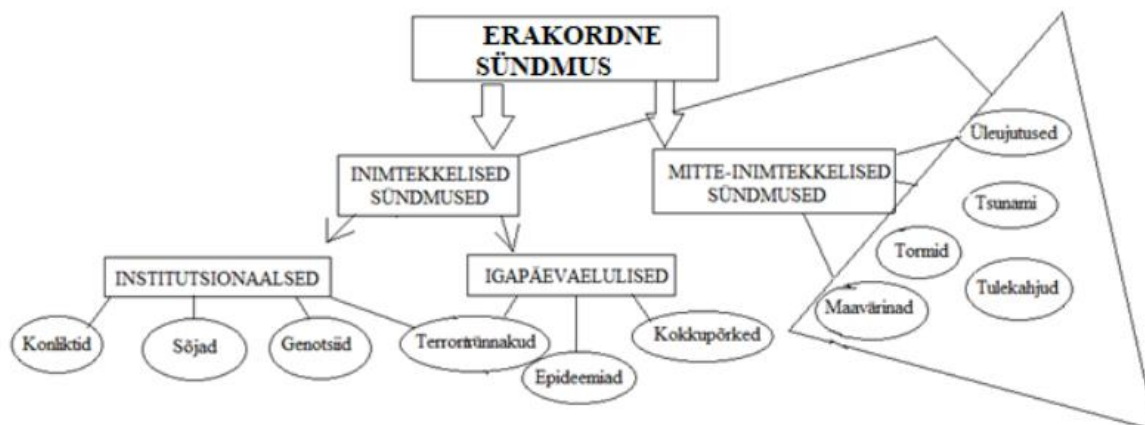
1.1. Traagilised sündmused

1.1.1. Traagiliste sündmuste definitsioon

Sõnaveebi järgi on sõna traagiline esteetika mõiste, millega tähistatakse kannatuse, huku või lootusetu võitluse säärast käsitlusviisi, mis sünnitab kaastunnet ja kurbust (Sõnaveeb, 2021). Sündmus aga omakorda tähendab millegi poolest olulist või erilist asja, nähtust, olukorda, mis juhtub või toimub (Sõnaveeb, 2021). Seega traagilise sündmuse all saab silmas pidada kannatuse, huku või lootusetu võitlusega toimunud juhtumust, mis tekitab kaastunnet või kurbust.

Jane Saluorg on käsitlenud oma magistrیتöös erakordseid sündmusi (Saluorg, 2018: 7). Erakordsus tähendab millegi poolest erilist või tähelepanuväärset, mis on teiste omataoliste seas erandlik (Sõnaveeb, 2021). Saluorg on toonud välja, et lähtudes erinevatest kultuuriruumidest, kliimavöötmest, valdkondadest ja muust sellisest, võib mõiste tähistada täiesti erinevaid asju. Näiteks tõi ta võrdluse Eesti ja Mali vahel. Eestis võib Riigikogu põhisedulikkude korda ähvardava ohu puhul Vabariigi Presidendi või Vabariigi Valitsuse ettepanekul kuni kolmeks kuuks välja kuulutada erakorralise seisukorra riigis. Ähvardavaks ohuks võib olla näiteks põhiseadusliku korra vägivaldse kukutamise katse, terroristlik tegevus ja muu selline. Malis aga näiteks on vägivaldsed riigivõimu kukutamise katsed ja terroristlik tegevus igapäevaelu harjumuspärane osa (Saluorg, 2018: 7). Seega Eestis erakordsete sündmuste käsitlemine tuleneb ühiskonnas valitsevast olukorrast ja normidest. Sellest lähtuvalt on Saluorg loonud erakordse sündmuse definitsiooni kohta joonise Eesti kontekstis (vt Joonis 1).

Joonis 1. Erakordsete sündmuste liigitus ja näited Eesti kontekstist lähtuvalt.

(Allikas: Saluorg, 2018: 8)

Saluorg jagab erakordse sündmuse kaheks – inimtekkelised ja mitte-inimtekkelised sündmused. Mitte-inimtekkelised sündmused tähistavad põhiliselt loodusõnnetusi ja katastroofe, nagu maavärinad, tormid, tsunami, üleujutused ja tulekahjud, mis pole inimese poolt tekitatud. Inimtekkelised sündmused jagunevad omakorda kaheks – institutsionaalsed ja igapäevaelulised. Need omakorda jagunevad mitmeks alateemaks. Saluorg leiab, et tahtlikkuse olemasolu või selle puudumine on üks peamisi argumente, miks ta on joonisel 1 erakordseid sündmusi jaotanud sellisel viisil (Saluorg, 2018: 8).

Kaasik käsitles oma töös ajakriitilisi sündmuseid, mille all pidas silmas ootamatuid ning ajas kiiresti arenevaid sündmuseid, mille puhul oluline uudisväärus on kohe. Sellisteks sündmusteks luges Kaasik õnnetusi, katastroofe või muid ajas kiiresti arenevaid sündmuseid (Kaasik, 2020: 28).

Lähtudes traagilise sündmuse mõiste, joonis 1 kujutatust ja Kaasiku ajakriitilise sündmuse definitsioonist, käsitlen antud töös traagiliste sündmustena enamasti inimtekkelisi igapäevaelulisi sündmuseid, mis tekitavad kaastunnet või kurbust ja nõuavad kiiret reageerimist, jättes välja lootusetu võitlusega seotud sündmused.

1.1.2. Traagiliste sündmuste kajastamise protsess ja olulisus

Erakordseid sündmuseid hakati jäädvustama 1870. aastatel. Näiteks 1872. aastal pildistati Lätis möllanud tuulepöörise hävitustöö tagajärgi. 1882. aastal pildistati Karl Robert Jakobsoni matuseid ning 1889. aastal Tallinna lähel hukkunud USA lennunduspioneer Charles Leroux' surnukeha.

Hiljemalt 1880. aastateks oli Eestis muutunud erakordsete sündmuste pildistamine küllaltki tavapäraseks. Algul levitati selliseid ülesvõtteid fotoateljeede ja raamatukaupluste vahendusel. Fotod pandi vaatamiseks välja ja need tekitasid suurt elevust (Liibek, 2011: 100). Seega on traagiliste sündmuste kajastamine toimunud Eestis juba üle 130 aasta. Sama võib tänapäeval öelda – erakordsete piltide kajastamine tekitab üsna palju elevust ja uudise loetavust.

Linnap on oma töös välja toonud Chalfeni (2001) käsitluse perekonnapiltide kontekstis kommunikatsioonisündmuse pildistamise protseduuride ja komponentide struktuuriks ühendamise. Esmalt toimub sündmuse planeerimine, seejärel pildistamine, valik ja toimetamine ning lõpuks eksponeerimine. Pildilise kommunikatsiooni komponentideks on osalejad, keskkond, teemad, sõnumi vorm ja kood (2001, viidatud Linnap, 2006: 57 kaudu). Antud töös kasutan protsessi selgitamiseks sama struktuuri.

Uudisväärtused

Traagiliste sündmuste kajastamise olulisus tuleneb kõrgest uudisväärtusest. Uudiste roll on esile tõsta probleemid ja erakordsed sündmused – seetõttu kannavad liiklusõnnetused, mõrvajuhtumid, suured loodusõnnetused ja sõjad endas uudisväärtust (Harro-Loit, Ugur, 2011: 151). Rääkides uudisväärtusest, siis Harcup ja O'Neill leiavad, et surmajuhtumid vastavad mitmete uudise kriteeriumitele ja väärtustele, sest on ootamatud, kannavad ühiskondlikku tähtsust ja võtavad vastutusele mitmed sotsiaalsed institutsioonid. Sealjuures on oluline ka see, et tegu on negatiivse sündmusega (Harcup & O'Neill, 2001: 263). Lähtudes Hennoste uudiskriteeriumitest, saab traagilised sündmused paigutada ebatavalisuse ehk ootamatuse, värskuse, läheduse ja aktuaalsuse alla (Hennoste, 2001: 30).

Antud töös on oluline käsitleda lisaks uudisväärtustele ka fotode uudisväärtust. Rössler jt viitavad Grittmannile (2007, viidatud Rössler, Bomhoff, Haschke, Kersten, ja Müller, 2011: 417 kaudu), kes on välja toonud, et aastatuhande alguse uuringud ei ole keskendunud konkreetsetele visuaalsetele uudisväärtustele, vaid on käsitlenud “visuaalsust” kui ühte uudisväärtust. Foto uudisväärtus defineeritakse kriteeriumite järgi, kas pressifoto on avaldamist väärt. Rössler jt kasutavad visuaalsete uudisväärtuste defineerimist oma uuringus järgmiste kriteeriumite järgi: kahjustused; vägivaldsus/agressioon; vastuolulisus; kuulsused/prominentsus; ootamatus; emotsioon; teostus ja tehnika; seksuaalsus/erootilisus. (Rössler, jt 2011: 417). Ka Caple ja Bednarek (2016) on koostanud visuaalsete uudisväärtuste kohta loetelu:

- 1) Negatiivsus – negatiivsed sündmused ja nende mõju, näiteks õnnetused,

kriisisituatsioonid;

- 2) Aktuaalsus – sündmused, mis on antud ajahetkel aktuaalsed;
- 3) Lähedus – sündmuse või subjekti geograafiline või kultuuriline lähedus;
- 4) Superlatiivsus – sündmuste või subjektide suurejoonelisus;
- 5) Prominentsus – sündmuste või subjektide kõrge sotsiaalne staatus;
- 6) Mõjukus – sündmuse mõju ning tagajärgede suurus;
- 7) Uudsus – uued või ootamatud aspektid sündmuse või subjektide juures;
- 8) Isikustamine – sündmuse või subjekti näitamine läbi inimliku külje;
- 9) Kooskõla – sündmuse või subjekti vastavus ootustele;
- 10) Esteetika – sündmuste või subjektide kujutamine nende esteetilisest küljest (Caple & Bednarek, 2016: 447).

Caple ja Bednareki käsitlus visuaalsetest uudisväärtustest langeb suures osas kokku üleüldiste uudisväärtustega. Antud töös lähtun rohkem Rössleri jt visuaalsete uudisväärtuste järgikäsitlusest, sest võrreldes Caple ja Bednareki käsitlusega, on need uudisväärtused natuke kitsamad ning minu silmis lähtuvad need rohkem fotost endast. Seega sobivad paremini traagiliste sündmuste kajastamisel tehtud fotode uudisväärtuste kirjeldamiseks. Siinkohal tuleb välja tuua, et uudisväärtused on põhiline osa kajastamise protsessist, mille peale toetub valik, mida kajastada.

Kajastamise eesmärk

Harro-Loit ja Ugur (2011) leiavad, et surma kajastamisel on mitmeid eesmärke ja toovad välja, et vaatamata sellele, kas lahkunu on vanem inimene või on tegemist looduskatastroofi või tööõnnetusega, on surma kajastamise üks eesmärk lein. Kitch ja Hume toovad välja, et kuigi mõrvu, surmaga lõppenud õnnetusi, looduskatastroofe ja sõdu on alati uudistes kajastatud, siis nüüd on ajakirjandusel kombeks leinarituaale ja „kangelaste“ tervitamist esitada osana surmade kajastamisest (Kitch & Hume, 2007: xi). Siinkohal võib näiteks tuua surmateateid tuntud inimeste kohta, mille visuaaliks on veebimeedias tihti kasutatud kustunud küünalt. Samuti saab näiteks tuua matuste kajastamise ning küünalde ja meenetega täidetud sündmuspaikade näitamise.

Harro-Loit ja Ugur leiavad, et surmast uudiste avaldamine tuletab elavatele ohutust meelde (Harro-Loit, Ugur, 2011: 159). Surma ja tuleviku kontekstis on surma kajastamise fookus vältida või edasi lükata varajast surma. Surma raporteerimine näitab, et surmaga on võimalik toime tulla ja viitab kaudselt surmahirmule, mida paljud inimesed omavad (*ibid*, 2011: 155). Morse toob samuti välja selle, et surm, mis ei ole nii-öelda loomulik surm vaid ootamatu elu lõpp, väärrib avalikku

tähelepanu, sest võib kanda endas moraalset, sotsiaalset, poliitilist ja mõnikord ka kriminaalset tähendust (Morse, 2014: 101). See tähendab, et sellised juhtumid võivad kanda endas ühiskonna laiemat huvi ning võivad aidata vältida taolisi olukordi ehk tuletada meelde ohutust.

Kuulpak kirjutab oma töös, et traagilisi sündmusi kajastatakse, sest neid uudiseid avavad inimesed kõige rohkem. Seetõttu pannakse veebimeedias nendele uudistele peale reklaamid, mis tähendab, et uudised traagilistest sündmustest toovad sisse palju reklaamiraha. Selliste uudiste mittekajastamine tähendaks suurt rahalist kaotust ning auditooriumi kolimist konkurendi juurde ehk auditoorium dikteerib sisu (Kuulpak 2020: 33). Siinkohal tekib küsimus, kas meedia omab pigem idealistlikku suhtumist ohu ennetamise kohta või kajastatakse traagilisi uudiseid rohkem reklaamiraha tõttu.

1.2. Pressifotograaf

1.2.1. Pressifotograafi erinevad rollid

Pressifotograafi rolli on tihti raske määratleda. Ühest küljest on ta ajaloolane, teisest küljest dokumentalist ja lõpuks hoopis kunstnik. Üldjuhul kantakse neid rolle korraga (Golob, 2013: 520). Pressifotograaf on ajakirjandusväljaande juures töötav fotograaf (Sõnaveeb, 2021). Ajakirjanik aga inimene, kes kirjutab ajalehtedele ja veebiväljaannetele artikleid või valmistab ette saateid televisioonis ja raadios (Sõnaveeb, 2021). Tihti jäetakse fotograafid tähelepanuta ajakirjanduse erialasse panustamise osas (Císařová & Metykova, 2020: 839). Ajakirjanikud jagavad arvamust, et nad teevad oma tööd avalikkusele ja töötavad ühiskonna valvekoerana. Pressifotograafidele tähendab nende töö tegemine auditooriumile ausate ja eetiliste uudisfotode edastamist (Mäenpää 2014: 93). Siinkohal väärib märkimist, et foto saab tõene olla vaid selleks valitud kriteeriumite suhtes ning kujutamise täpsus ei garanteeri informatsiooni tõesust (Linnap 2006: 152). Siinkohal saab välja tuua ka selle, et kui foto esitab ausat, eetilist ja täpset informatsiooni, siis peame arvestama, et foto on kindlas suuruses olukorra raamistus ning auditoorium ei tea kunagi, mis tol hetkel kaadrist välja jäi. Kaameraga tehtud näiliselt perfektne reproduktsioon hetkest võib auditooriumi panna fotosid aktsepteerima kui tõe edasikandjaid, kuid võib panna auditooriumi unustama, et kaamera on vaid inimese ori. (Bock & Araiza, 2014: 316). Seega peab auditoorium ja ajakirjanikud usaldama fotograafi kui tõese info edastajat. Visuaalse valvekoera roll omab endas rohkemat kui lihtsalt foto töötlemist ja otsustamist, milliseid pilte galeriisse valida ja milliseid mitte (*ibid*, 2014: 316).

Rääkides tõese info edastamisest, siis pressifotograafid võtsid üle ajakirjanduse väärtused, kui fotoajakirjandus kujunes selgeks vormiks ajakirjanduses. Fotograafid liitsid omavahel ajakirjanike ja kunstnike erialased teadmised ja oskused ning muutsid need ametialaseks identiteediks. Seetõttu saab väita, et fotoajakirjanikud on samuti valvekoerad, kes loovad ajaloolisi andmeid (Mortensen, Gade, 2018: 994). Fotoajakirjanike on ka kutsutud „ühemehe bändiks“, sest väiksemates toimetustes oli normiks, et üks inimene kogub kogu uudismaterjali – ajakirjanikud pildistasid, kirjutasid ja toimetavad tekstid. Suurtes toimetustes muutusid rollid aga kindlaks ja hakati töötama tiimis (Bock, 2011: 705). Fotograafidel on osaliselt esimese väravavalvuri roll - nad on esimesed, kes valiku teevad, mida pildistada ja milliseid pilte toimetusele edasi saata. Filmile pildistamiselt digifotograafia üleminek on andnud fotograafide suurema kontrolli, millised pildid avaldatakse. Varem omasid toimetused võimalust igat kaadrit näha tänu fotoilmutus- ja töötlusprotsessile (Klein-Avraham, Reich, 2016: 435). Nüüd omab kogu kontrolli piltide üle fotograaf üksinda.

Linnapi doktoritöö kohaselt saab fotograafe kohati pidada ka võimutegelasteks, kes maailma oma piltide huvides kamandab ja arranžeerib. Fotograaf justkui sunnib liikuvat maailma paigale ehk pildid peatavad aega. See meenutab teatud võimuakti, mida võrdleb fraasidega „paigal!“, „seis!“ „ärge liigutage!“ jne (Linnap, 2006: 23). Need fraasid on mõttelised tähendused pildi tegemise hetkel, sest foto muudab hetke materiaalseks ning sellel hetkel fotol aeg peatub, kuigi tegelikkuses liigub edasi. Seega, kui mõelda need fraasid kaamerapäästikule vajutamise hetkele juurde, siis fotograaf justkui sunnib subjekti seisma jääma. Linnap toob välja, et foto muudab enda pinnal kujutatud inimesed objektideks ehk neile saab anda muid tähendusi. Selle väite näideteks toob kriminoloogia, spionaaži, meditsiini ja muude taoliste diskursuste jaoks tehtud jäädvustused (*ibid*, 2006: 23). Bock on välja toonud, et piltidega tegelevate ajakirjanike valikud on materiaalses ja füüsilises reaalsuses (Bock, 2011: 707). Siit edasi mõeldes, saab öelda, et fotograaf teeb hetke materiaalseks, mida saab hiljem jagada, printida, reprodutseerida jne.

Olles väravavalvurid, kehtestavad fotograafid standardeid pildistatavale eelistades ühte säriaega teisele ning täpselt ette teades, kuidas pilt peab välja nägema. Fotod on, sarnaselt maalidele ja joonistustele, interpretatsioonid maailmast (Sontag 1977: 6). Seega on fotograafid maailma tõlgendajad ja sündmuse vahendajad läbi visuaalsuse. Sontag toob välja, et pildistamise kõrge eesmärk on peidetud tõe paljastamine ja kaduva mineviku säilitamine (Sontag, 1977: 56). Seetõttu saab fotograafe pidada lisaks maailma tõlgendaja ja sündmuse vahendaja rollile ka peidetud tõe vahendajateks. Fotograafia abil välismaailma kajastamine võib olla täpsem kui ükskõik millise teise meediumi kasutamine. Fotode kasutamisel tõendusmaterjalina on pikk ajalugu. Need on põhjused, miks fotosid nähakse ideaalse tööriistana uudiste puhul, mis vajavad tõendusmaterjali

ning peavad toetama objektiivsust (Mäenpää 2014: 92). Ka Sontag on välja toonud selle, et fotosid väärtustatakse, sest nad annavad informatsiooni (Sontag, 1977: 22).

Císařová ja Metykova uurisid kaamera-reportereid Tšehhi telestuudios. Nende sõnul nähakse kaamera reportereid ehk kaameraoperaatoreid põhiliselt tehnilise toena uudistereporteritele ning ametikirjeldus keskendub tehnilistele kompetentsidele ja oskustele (Císařová, Metykova, 2020: 840). Samuti toovad Mortnsen ja Gade välja Mäenpää (2014: 91) väite, et professionaalsetele fotoajakirjanikele on mõnikord viidatud kui tehnikutele mitte kui loomingulistele töötajatele, seades kahtluse alla nende spetsialisti oskuseid, haridust ja treeningut (Mortnsen & Gade, 2018: 995). Kaamera reporterite kontekst ja olemus on defineeritud organisatsioonide ning nende kultuuri poolt. Tehnoloogiliste teadmiste kasutuselevõtu puhul uudiste toimetustes võib tulemuseks olla tehniliste teadmiste mõistmine pigem loomingulise oskusena kui ajakirjandusena. Tehniliste oskuste eraldamine ajakirjandusest on ammune traditsioon (Císařová, Metykova, 2020: 841).

1903. aastal palus ajakiri Linda lugejatelt päevakajalisi pilte saata, mida sobiks Lindas avaldada. Kasutamise puhul lubati maksta piltide eest kuni 1 rubla pilt (Liibek, 2011: 102). Seda võib lugeda Eestis lugejafotode kasutamise alguseks. Mäenpää on oma töös välja toonud, et amatöörid on astunud fotograafide tööpõllule ning ähvardavad fotoajakirjanduse monopoli (Mäenpää, 2014: 94). Patrick ja Allan on samuti välja toonud, et pressifotograafiasse on jõudnud kaamerat omavad amatöörid, kes omaalgatuslikult fotoreportaaže teevad ja sotsiaalmeedias sündmuseid kajastavad (Patrick & Allan, 2013: 163). Eesti meediaski on näha, et aeg-ajalt kasutab meedia uudiste juures lugejafotosid. Lisaks lugejafotodele kasutatakse pilte, mille on teinud hoopis ajakirjanik, kes sündmust on kajastanud. Seega on hetkeks pressifotograafi rolli üle võtnud inimesed, kes tegelikult fotograafid ei ole.

1.2.2. Pressifotograafi eetikakoodeks

Eestis toimetab kutseline ühing Eesti Pressifotograafide liit (EPFL), mille eesmärk on kõrgeimate standardite edendamine fotoajakirjanduses. EPFL on vabatahtlikkuse alusel ühinenud Eesti pressifotograafide iseseisev kasumit mitte taotlev organisatsioon, mis tegutseb avalikes huvides (Eesmärgid ja olemus, i.a). EPFLi eetikakoodeksi eesmärk on edendada kõrgeimat kvaliteeti kõigis visuaalse ajakirjanduse vormides ning suurendada ühiskonna usaldust kutsealasse (Eetikakoodeks, 2011).

Pressifotograafia eetikakoodeksis on mitmed punktid, mis kaitsevad allikat, sündmusega seotud subjekte jne. Näiteks võib tuua punktid 8., 9. ja 10:

8. Näita üles hoolivust haavatavate subjektide suhtes; austa nende väärikust, kes pole harjunud ajakirjandusega suhtlema või kes ei saa end kaitsta.

9. Arvesta kuriteos või traagilises sündmuses kannatanute ja osalenute vajadusega olla avalikkuse eest kaitstud. Jäädvusta isiklike leinahetki ainult siis, kui ühiskonnal on ülekaalukas õigustatud vajadus seda näha.

10. Hoia fotodel jäädvustatu osas lubatud konfidentsiaalsust.

Surmavisuaalide kajastamine on tõstatanud jätkuva eetikadebatti, kus arutatakse, kui kaugelt võib meedia surnukehasid kajastavate fotode taasesitusega minna (Harro-Loit, Ugur, 2011: 154). Kuulpak toob oma töös välja punktid EML-i eetikakoodeksist juhtides tähelepanu surmajuhtumite kajastamisele (Kuulpak, 2019: 8). Surmajuhtumite kajastamises on oluline punkt 1.5, mis ütleb, et ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatu kannatusi, veendumata, et avalikkusel on vaja seda informatsiooni (EML eetikakoodeks, 1998). Samuti on siinkohal oluline EPFLi eetikakoodeksi punkt 9., mis ütleb, et tuleb austada traagilises sündmuses kannatanute ja osalenute vajadusega olla avalikkuse eest kaitstud (Eetikakoodeks, 2011). Harro-Loit ja Ugur tõstatavad küsimuse, kas surnukeha peaks olema mitte tuvastatav, et näidata austust surnu ja nende perekonna vastu, ning leiavad, et seda küsimust tuleks arutada eraldi nii visuaalse ja trükimeedia puhul, sest lisaks eetilistele probleemidele on seal ka tehnilisi probleeme. Näiteks, kas foto on hiljem uuesti kättesaadav, mis tüüpi informatsiooni ja seisukohta läbi selle vahendatakse (Harro-Loit, Ugur, 2011: 154).

Siinkohal tuletan meelde, et pressifotograafidel on töös nii-öelda kaks rolli, millest üks on ühiskonna valvekoera roll. EPFLi koodeksis ei ole punkti, mis lubaks fotograafil loobuda tööst, kui see läheb tema tõekspidamistega vastuollu. Küll aga on selline punkt sees Eesti ajakirjanduseetika koodeksis:

“2.4. Toimetuse töötajat ei saa tööalaselt kohustada kirjutama või tegema midagi taolist, mis on vastuolus tema isiklike tõekspidamistega.” (Eesti ajakirjanduseetika koodeks, 1998)

EPFL-i eetikakoodeksis on olemas punkt, mis kaudselt justkui vihjab sellele, et on õigus ära öelda, kui tagajärjed fotograafidele, asjaosalistele ja ühiskonnale tekitavad pigem kahju. Samas antud punkt ei kohusta fotograafi keelduma, vaid palub lihtsalt mõelda selle üle.

“16. Puutudes kokku olukordadega, mil õige tegutsemisviis ei ole selge, mõtle, kus on konflikt sinu isiklike ja professionaalsete väärtuste vahel ning millised võivad olla sinu teo tagajärjed sulle endale, asjaosalistele ja ühiskonnale.”
(Eetikakoodeks, 2011)

Eelnevas alapeatükis käsitlesin pressifotograafide kahte erinevat rolli ajakirjaniku ja fotograafina. Tulenevalt nende kahe rolli täitmisest võib eeldada, et fotograafidele kehtib paralleelselt lisaks Pressifotograafi eetikakoodeksile ka Ajakirjanduseetikakoodeks.

Mis puutub eetika tajumisse eetikakoodeksist tulenevalt, siis Mäenpää viitab artiklis oma varasemale uurimusele koos Seppäneniga (2010), kus on välja toonud, et kuigi üldised eetikakoodeksid on loodud ja üleriigilise ajakirjanike ühenduse poolt kinnitatud, siis ei ole tegelikult ühist eetika juhendit ja eriti puudutab see fotoreportereid. Iga uudistetoimetuse määrab oma eetilised standardid. Eriti toob ta välja standardid, mis puudutavad fotode töötlemist (2010, viidatud Mäenpää 2014: 93 kaudu). Seega võib öelda, et toimetused määravad oma eetilised standardid lähtuvalt üldistatud eetikakoodeksitest, mis tõenäoliselt tagab iga toimetuse erineva lähenemise.

1.3. Pressifotograaf ja kogemus

1.3.1. Pressifotograafide suhe toimetusega

Ajakirjanike ja pressifotograafide töös on oluline roll autonoomial. Autonoomiat vaadeldakse kui ühist väärtust, mis kehtib kõigile ajakirjanikele (Thomas & Finneman, 2013: 173). Picard ja Van Weezel kirjutavad, et teaduslikus kirjanduses on välja toodud kaht tüüpi autonoomiat. Esimene on seotud poliitilise autonoomiaga ning rõhutab, et ajakirjanikud peaksid olema kaitstud välisest poliitilisest süsteemist tulenevatest sundjõududest, sealhulgas valitsusest, parteidest, jne (2008, viidatud Reich & Hanitzsch, 2013: 135 kaudu). Teise toovad nad välja Gansi, Soloski ja Tuchmani uuringutest ja see ei ole nii ilmselge. See seisneb ajakirjaniku vabaduses teha otsuseid sõltumata äriilistest faktoritest, juhtkonna survetest ja muudest jõududest, mis uudiste toimetuses mõjutada võivad (1979; 1989; 1978, viidatud Reich & Hanitzsch, 2013: 135 kaudu). Reichi ja Hanitzchi (2013) silmis hõlmab professionaalne autonoomia samuti kahte olulist tahku. Esmalt on see seotud

ajakirjanike vabadusega operatiivsetes rutiinides ehk kui vabad nad on otsustama, milliseid lugusid nad kajastavad või toimetavad, samuti kas nad saavad valida loo nurka, allikaid ja narratiivseid raame. Teine oluline tahk seisneb ajakirjanike võimaluses mõjutada otsuseid, mis nende tööd mõjutavad peale operatiivsete rutiinide aruandluse, toimetamise ja muu sellise (Reich & Hanitzsch, 2013: 136). Arvatakse, et teadlased ja ajakirjanikud omistavad autonoomia mõistele erinevad tähendused. Autonoomiast rääkides tajuvad ajakirjanikud autonoomiat igapäevasel töökoha tasandil ja ei tunne, et see oleks ohustatud, nii kaua, kuni keegi ei käsi neil artiklit muuta reklaamijatele sobivamaks (Örnebring, jt, 2016: 308). Örnebringi 2013. aasta kvalitatiivsest uuringust selgus, et ajakirjanikud arvavad harva, et nende tajutud autonoomia hõlmab institutsionaalseid muresid ja faktoreid (2013, viidatud Örnebring, jt, 2016: 308 kaudu). Paljudes kvantitatiivsetes uuringutes on ajakirjanikud kinnitanud, et neil on kõrge ametialane autonoomia, neil on vabadus ise otsustada mida ja kuidas kajastada ning rõhutatakse, et nad ei ole ärielistest piirangutest mõjutatud. Samas leiab Örnebring, et institutsionaalsel tasandil muudatused tehakse läbi juhtkonna ning tihti ajakirjanikeni ei jõua (*ibid*, 2016: 308). Antud töös tuginen Reichi ja Hanitzchi nägemusele autonoomiast ning keskendun sellele, kui palju on võimalik mõjutada tööd puudutavaid otsuseid ja kui suur vabadus on tööalastes rutiinides pressifotograafidel.

Esmalt on autonoomia töökohal seotud hierarhiaga ning viitab sellele, kui palju on individuaalne autonoomia mõjutatud asutuses olevatest hierarhilistest struktuuridest. Kõige tavalisem näide, kuidas hierarhia mõjutab individuaalset autonoomiat, on otsese juhi käskude ja juhiste täitmine (Örnebring, jt, 2016: 310). Töökoha hierarhia või selle puudumine mõjutab seda, kuidas ajakirjanikud tajuvad autonoomiat, ajakirjandust on peetud mittehierarhiliseks süsteemiks (*ibid*, 2016: 320). Bock tõi välja, et videograafide puhul oli oluliseks osaks see, et toimetuse omad kontaktid ja reaalsed võimud avada väravaid, mis puutus sündmusesse ja asukohtadesse. Sellest sõltus kas lugu elab või sureb (Bock, 2011: 714). Siinkohal võib öelda, et videograafide autonoomia oli sellest mõjutatud.

Autonoomiat mõjutab tugevalt ka ajaline surve ja tähtsused. Ajakirjanikud ise on tihtipeale nimetanud seda põhiliseks autonoomia piirajaks, mis nende ametiga kaasneb. Ajakirjanike poolt on välja toodud, et kui lugu nõutud tähtsuseks valmis ei saa, on ajalehes "auk" ehk tühi koht (Örnebring, jt, 2016: 311). Seetõttu on väga oluline, et lugu jõuaks õige ajaks valmis. Huvitaval kombel on üleminek suure osas veebiuudistele leevendanud survet "augule" uudistes, sest uudiseid saab ümber paigutada, üles laadida ja uuendada jooksvalt. See ei ole aga ajalist survet vähendanud, sest nüüd tuleb ajakirjanikel arvestada ühe uudise tähtsuse asemel mitme erineva tähtsusega päeva jooksul (*ibid*, 2016: 312). Ajaline surve on nii sisemine kui väliline surve -

sisemiselt on see seotud organisatsiooni tööprotsessidega ning väliselt tuleb arvestada väliste faktorite tegevuste, harjumuste ja rütmiga, näiteks allikate ja konkurentidega (*ibid*, 2016: 311). Bocki uuringust selgus, et näiteks videograafidest olid kõige õnnelikumad need, kellel puudusid tähtajad (Bock, 2011: 714).

Autonoomiaga käib kaasas vastutus. Eelnevalt mainitud valvekoera roll ja esmane filter sündmuspaiga vahel annab esimese vastutuse nii-öelda fotograafi õlgadele. Kuigi Kuulpaki (2019) tööst justkui selgus, et fotograafid lükkavad vastutuse piltide ees, mis uudisega üles lähevad kellegi teise õlgadele, siis tuleb siinkohal märkida, et fotograaf on sama oluline sisulooja sündmuspaigal kui ajakirjanik. Fotograafi jäädvustatud pildid ja otsustusprotsessid annavad lähtekoha, mille üle toimetuses kaalutlema hakata.

1.3.2. Edasi- ja tagasiside

Tagasiside tähendab hinnangut või reageeringut millelegi ning see võib olla nii kirjalik kui suuline (Sõnaveeb, 2021). Üldjuhul peaks tagasiside aitama õppijal edasi õppida ning identifitseerida järgmiseid samme õppimisel (Harro-Loit 2019: 1). Edasiside aga on üks tagasiside vorme – soovitus, mis võimaldavad tegijal oma sooritust tõhustada ehk edasiviiv tagasiside (Sõnaveeb, 2021). Edasiside antud töös hõlmab endas toimetuse poolt fotograafidele antavaid soovitusi ja infot sündmuse või olukorra kohta, mida on vaja pildistada. Tagasiside aga hõlmab endas reageeringut või hinnangut fotograafi tehtud tööle. Edasi- ja tagasiside peavad tagama töötulemuste parandamise. Kuna edasi- ja tagasiside on oluline ka töösuhete kujundamise ja hoidmise puhul, siis Harro-Loit toob välja neutraalse kirjeldava edasi- ja tagasiside olulisuse (Harro-Loit 2019: 6).

Youssefi uurimuses on selgus, et positiivne tagasiside õppimisprotsessis motiveerib edasi tegutsema ja õppima. Sealhulgas on oluline personaalne lähenemine (Youssef, 2017: 760). Seega on tagasiside pedagoogikas üks olulisemaid aspekte õppimise juures (Duncan, 2007: 272). Seega peaks siinkohal pressifotograafide jaoks olema tagasiside enese arendamiseks pildistamisel ja piltide valikul. Tagasiside peab endas hõlmama informatsiooni, mis seostub mingi ülesande või õppimisprotsessiga (Hattie & Timperley, 2007: 82)). Tagasisidel peab olema eesmärk, tihti puudub antud tagasisidel otsene seos millegi saavutamise (ibid, 2007: 89). Hattie ja Timperley leiavad, et on neli suurt taset, mida järgides peaks tagasiside olema efektiivne. Esimeseks tasemeks on tagasiside ülesande või toote kohta – kas töö on korrektne või mitte ning hõlmab endas juhtnööre töö korrektseks tegemiseks. Teise taseme tagasisidet saab suunata protsessile, mida töö käigus kasutati – hõlmab endas juhtnööre õppimiseks ja ülesande lõpule viimiseks. Kolmandaks,

tagasiside õpilastele saab viia eneseregulatsiooni tasandile, hõlmates endas kõrget oskusetaset ning enesekindlust ülesandega jätkata. Neljas tasand hõlmab endas isiklikku tagasisidet, mis vihjab inimese „minale“. Selline on näiteks tagasiside „sa oled tubli õpilane“ ehk kiitus (*ibid*, 2007: 90).

Kaasik toob oma uuringus välja, et ajakirjanikud ei anna veebiuudiste puhul eriti põhjalikku edasisidet. Sageli piirdub see sündmuse asukoha ja kirjeldusega, mis tähendab, et fotograafidel on peamine otsustusõigus, milliseid sündmuse väärtuseid ja osasid fotodel esile tuua (Kaasik 2020: 60). Kaasiku uuringus selgus, et ajakirjanikud on fotograafide tööga peaaegu alati rahul, kuid on ilmnunud ka konfliktseid olukordi, mis on tulnud puudulikust edasisidest. Ajakirjanikud ei sõnasta vahel oma soove piisavalt selgelt lahti ning seetõttu ei oska ka fotograaf pildistades ajakirjaniku soovidega arvestada (Kaasik, 2020: 61). Leidus ka olukordi, kus edasisidet oli justkui antud, aga fotoga ei oldud hiljem rahul. Ajakirjanik oli andnud edasisidet hinnangulisi sõnu kasutades, nagu “äge” ja “põnev”, aga fotograaf oli teinud “igava” foto (Kaasik, 2020: 61). Eelneval juhul oli probleem ajakirjaniku suutmatust kirjeldavalt sõnastada ning fotograafil oli seetõttu tema ootuseid raske mõista (Kaasik, 2020: 61). Murekohaks tõi Kaasiku töös üks fotograaf välja ka ajakirjanike pildilise mõtlemise puudumise (Kaasik, 2020: 61).

1.3.3. Pressifotograafi eetilised dilemmad ja kaalutluskohad

Mitchell toob välja Larry Grossi, John Stuart Katzi ja Jay Ruby neli seisukohta: esimeseks on vastutus enese ees, teiseks vastutus oma elukutse standardite ees, kolmandaks kohustus oma subjektide ees ning neljandaks vastutus publiku ees (1988, viidatud Mitchell 2000: 3 kaudu). Morse toob välja, et surmajuhtumite kajastamise üks eripärasid on see, et surnu ise ei saa kunagi valida, kas sündmust kajastatakse (Morse, 2014: 100). Seega võib öelda, et fotograafil on vastutus nii subjektide kui publiku ees. Harro-Loit ja Ugur on välja toonud, et Eesti meedia üldjuhul surnukehasid ei kajasta nii, et isikud oleks äratuntavad (Harro-Loit, Ugur, 2011: 152). Kuigi see on ideaal ja ka eetikakoodeks justkui toetab seda, et surnukehasid ei kajastataks ära tuntavalt, siis viimastel aastatel on siiski ette tulnud olukordi, kus surnukeha on kajastatud ära tuntavalt. See tuleb välja ka näiteks Kuulpaki töös, kus käsitleb kahte kaasust – ühe kaasuse puhul avaldati matustel jäädvustatud pilt alaealisest ohvrast avatud kirstus (Kuulpak, 2019: 15). Fotod traagilistest sündmustest ja surnukehadest tõstatavad eetilised küsimused juba selle poolest, et kajastavad eetilist väärkohtlemist (Golob, 2013: 513).

Kuna ootamatu surm võib kanda endas moraalset, sotsiaalset, poliitilist ja vahel ka kriminaalset tähendust (Morse, 2014: 101), siis üldjuhul selliseid sündmuseid kajastatakse. Siinkohal tuleb

fotograafil kasutada enda moraalset kompassi ehk sisetunnet, mille abil otsustada, kuidas sündmust kajastada. Morse toob välja mõtte, et fataalse juhtumi visuaalne dokumentatsioon võib olla verine ja hirmus, ehk sellised kujutised võivad surnu ja tema perekonna väarikust alandada ja leiab, et lisaks ohvri väarikusele, tuleb mõelda ka lahkunu lähedaste tunnetele, sest ka nemad omavad õigust privaatsusele. Lähedased moodustavad teise ringi inimestest, keda võidakse fotode avalikuse ette sattudes solvata (Morse, 2014: 101). Samad punktid on välja toodud ka eetikakoodeksites, millest fotograaf lähtuma peab.

Üks olulisi eetilisi kaalutluskohti, mis fotograafi töös võib ette tulla on sekkumise aspekt. Golob käsitleb oma uurimuses fotograaf Kevin Carteri 1993 aastal tehtud kuulsat fotot Sudaanis, kus on kujutatud nälgivat last, kelle seljataga on raisakotkas. Selle pildiga kaasnes meeletu pahameel, mis põhines küsimusele, miks fotograaf last ei aidanud vaid jäädvustas tol hetkel pildi. Arvamus Carterist oli see, et ta kukkus eetiliselt läbi ja oleks pidanud pildistamise asemel last aitama (Golob, 2013: 521). Seega tekib küsimus, kas fotograaf peaks olukordadesse sekkuma või mitte. Fotograafid ja ajakirjanikud näevad selliseid pilte elutähtsa dokumentalistikana ja tõestusmaterjalina, millel on potentsiaal mõjutada empaatiat ja tegutsemist. Teisest küljest kaasneb sellega avalikuse reaktsioon ja küünilisus, näiteks kasutatakse taolisi pilte memedena (Durham, 2018: 241).

Eetilisi valikuid mõjutab ka ajasurve ehk vajadus fotosid ja videoid avaldada kohe kui midagi uudisväärtusliku toimub. Reaalajas uudiste avaldamist peetakse väga oluliseks, kuigi see nõuab kohesuse ja objektiivsuse balansseerimist. Fotode töötlemist peab tegema nüüd palju kiiremini kui varem ning otsused, mis seda puudutavad, tehakse fotoajakirjanike poolt nii-öelda hallis alas paiknevate igapäevaste tööpraktikate käigus, kus käitumisreeglid võivad olla mõnikord väga ebaselged (Mäenpää 2014: 94). Kuna käitumisreeglid on väga ebaselged ja pildistamine nõuab kiiret tegutsemist, siis siinkohal saab välja tuua Jolyon Mitchelli (2000) poolt käsitletud Garry Bryanti (1987) ja Martin Keane' mõtet, et fotograaf otsustab olukorra üle kõhutunde järgi ja küsib küsimusi hiljem, sealhulgas otsustatakse sisetunde põhjal kui kaugele võivad nad varjatuna või asukohta tungides minna, et pilt kätte saada (1995, viidatud Mitchell 2000: 3 kaudu). Tuleb mainida, et enamik ajast on traagiliste sündmuste kajastamisel sündmuspaik piiratud, seega fotograaf ei pea sellisel juhul sisetunde järgi otsustama.

Üleminek digitaalsele fotograafiale on muutnud pildistamise olemust. Enamik digipeegel- ja hübriidkaameraid võimaldavad pildistada viis või rohkem kaadreid sekundis, mis tagab piiramatu arvu fotosid. Sellega seoses on muutunud otsustusmoment ja strateegia pildi tegemisel –

otsustusmomendi identifitseerimisel ja kohele reageerides on fotograafidel võimalik olukorrast jäädvustada lugematu arv fotosid (Klein-Avraham, Reich, 2016: 434). Selle asemel, et teadlikult identifitseerida otsustusmoment ning sellele kohele reageerida, saab fotograaf teha jäädvustamiseks suure arvu fotosid ning jätta selle otsustusmomendi hilisemaks, omamata survet ja sündmuskohta ümbritsevat müra. Ühtlasi võimaldab see fotograafil vähem aega sündmuskohal viibida (Klein-Avraham, Reich, 2016: 435). Siinkohal saab uuesti välja tuua eelpool mainitud Bryanti ja Keane'i mõtte, et fotograaf küsib küsimusi hiljem. Samuti tuleb märkida, et kaamerate kasutus on läinud väga lihtsaks ja lubab isegi amatööril arvestatava pildi jäädvustada. Erinevalt amatööridest omavad fotograafid tehnilist kaamerakäsitlusoskust ja tegelevad pildistamisega igapäevaselt. Neil on arusaamine valgusest (Meyer, 2008: 792).

2. UURINGU EESMÄRK JA UURIMISKÜSIMUSED

Magistritöö eesmärgiks on uurida pressifotograafide perspektiivi traagiliste juhtumite kajastamise puhul. Eesmärk on teada saada, milline on hetkel eesti toimetustes traagiliste sündmuste kajastamise protsess, keskendudes pressifotograafi tööülesannetele. Soovin teada, millised on põhilised kaalutluskohad traagiliste sündmuste kajastamisel. Samuti soovin uurida, kuidas mõjutab edasiside ja tagasiside pressifotograafide tööd.

Lähtudes teoreetilisest raamistikust püstitasin kolm põhilist uurimisküsimust:

1. Milline on pressifotograafide tööprotsess emotsionaalselt raskete sündmuste kajastamisel?
2. Millised on põhilised kaalutluskohad traagiliste sündmuste kajastamisel?
3. Kuivõrd mõjutab edasiside ja tagasiside pressifotograafide tööd?

3. MEETODID JA VALIM

Antud peatükis toon välja töö peamised uurimisküsimused, annan ülevaate uurimuses kasutatud meetoditest ning tutvustan valimi koostamise põhimõtet.

3.1. Valim

Empiirilise materjali kogumiseks koostas sihipärase valimi ning kasutasin ka lumepalli meetodit (Rämmer, 2014). Sihipärase valimit võib nimetada ka eesmärgipäraseks valimiks, mille järgi objektid valitakse üldkogumist valimisse mingi sisulise kriteeriumi alusel (Õunapuu 2014: 150). Sihipärase valimi puhul valib uurija ise uuritavad välja ning püüab leida sõltuvalt uurimiseesmärgist tüüpilised ja/või ideaalsed küsitletavad (Rämmer, 2014). Lumepallivalimi puhul uurija leiab esimesed sobivad inimesed, kes juhatavad edasi järgmiste uuritavate juurde (Rämmer, 2014).

Eelnevaid teoreetilisi põhimõtteid arvestades moodustasin valimi. Sihipärane valim võimaldab valida vaid need pressifotograafid, kes traagilisi sündmuseid on kajastanud. Sihipärase valimi koostamise aluseks võtsin esmalt traagilised sündmused, mille kajastamine mulle endale meediast on meelde jäänud, mida olen näinud oma sotsiaalmeedias ning mis on tuttavatega rääkides jutuks tulnud. Sellisteks sündmusteks olid näiteks „Vabaduse väljaku noa kaasus“, „Ümera tänava tulistaja“, „Saaremaa surmakutsar“, „Laagna tee avari“, „Lihula tulistaja“ ja „Jüri Aarma rongiõnnetus“. Kuna alati ei ole traagiliste sündmuste kajastamisel uudiste juures olevaid pilte teinud fotograafid vaid vahel ka ajakirjanikud, siis sihipärane valim sellisel kujul ei toimunud. Edasi võtsin ühe fotograafiga ühendust, kes oli nõus minu uurimuses osalema ja kes juhatas mind edasi järgmiste uuritavate juurde, kes omakorda juhatasid mind veel mõne fotograafini. Seega lumepallimeetod toimis antud juhul väga hästi. Võtsin ühendust kaheksa pressifotograafiga, kellest viiega viisin läbi intervjuud.

Valimit koostades keskendusin sellele, et intervjueeritavad oleksid erinevatest väljaannetest ja töötaksid toimetuse all mitte vabakutselistena. Vabakutselised fotograafid jätsin valimist välja seetõttu, et soovisin võrrelda pressifotograafi rolli erinevates toimetustes. Samuti pidasin silmas seda, et intervjueeritavatel oleks erinev tööstaž. Valimisse kuulub viis fotograafi neljast erinevast väljaandest (vt Tabel 1). Kaks neist on pressifotograafina töötanud alla 10 aasta ja kolm on töötanud üle 10 aasta. Mõlemad alla 10 aasta töötanud pressifotograafidest on samast väljaandest. Püüdsin leida ka teistest väljaannetest fotograafe, kelle tööstaž oleks alla 10 aasta, kuid need, kes

traagilisi sündmuseid kajastanud olid, omasid üle 10 aastast tööstaaži või olid vabakutselised. Valimisse kaasasin vaid hetkel töötavad pressifotograafid, sest eesmärk oli uurida nende kogemusi ja nägemust pressifotograafi tööst.

Valimisse kuuluvad vaid erameedia väljaannete töötajad. Lähtudes traagilise sündmuse definitsioonist antud töös, siis selliseid sündmuseid kajastab erameedia igapäevaselt veebimeedias rohkem kui avalik-õiguslik meedia. Sellest lähtuvalt jätsin avalik-õigusliku meedia fotograafid valimist välja. Kuigi oleksin sellisel juhul saanud laiemalt võrrelda traagiliste sündmuste kajastamist erameedia ja avalik-õigusliku meedia vahel, siis otsustasin et antud töös keskendun traagiliste sündmuste kajastamisele vaid erameedia fotograafide perspektiivist, sest see annab minu töös paikapidavamaid tulemusi.

Tabel 1. Valimisse kuuluvad fotograafid ja nende tööstaaž

TÄHIS	Väljaande tähis	FOTOGRAAFI TÖÖSTAAŽ
F1	V1	Alla 10 aasta
F2	V2	Üle 10 aasta
F3	V3	Üle 10 aasta
F4	V4	Üle 10 aasta
F5	V1	Alla 10 aasta

Kuna fotograafid jagasid minuga infot, mis on kohati toimetusesisene ning võib hiljem kaasa tuua pahameelt toimetuse siseselt, siis tagan fotograafidele anonüümsuse. Kasutan fotograafide tsiteerimisel lühendeid F1, F2 jne ning identifitseerin neid tööstaaži alusel. Väljaannete toimetuste vaheliste erinevuste sisse toomiseks kasutan lühendeid V1, V2 jne. Anonüümsuse tagamiseks ei nimeta ma tsiteerides fotograafide nimesid ega toimetusi, kus nad töötavad.

3.2. Uurimis- ja andmekogumismeetod

Antud magistritöös kasutan kvalitatiivset meetodit, mille puhul tegeletakse inimese sotsiaalse ja isikliku kogemuse uurimise, kirjeldamise ja tõlgendamise ning püütakse mõista pigem väiksema arvu osalejate maailmavaadet (Laherand, 2008: 20). Kuna uurin pressifotograafide isikliku kogemust traagiliste sündmuste kajastamisel, siis kvalitatiivne uurimismeetod on selleks sobilik. Antud töö põhineb mitme-juhtumi-disainile, kuna keskendub mitmele indiviidile ja juhtumile (Laherand, 2008: 77).

Esmalt kaardistasin ära traagilised sündmused ning nende kajastuste põhjal kaardistasin isikud, kelle tehtud fotod olid uudiste juures. Seejärel võtsin ühendust esmalt ühe fotograafiga, kes juhatas mind edasi teisteni, kes omavad traagiliste sündmuste kajastamise kogemust.

Uurimisküsimustele vastuste saamiseks kasutasin meetodina poolstruktureeritud intervjuusid. Poolstruktureeritud intervjuu on standarditud vestlus ehk kulgeb intervjuu kava järgi, kuid jätab ka ruumi lisanduvatele küsimustele (Õunapuu, 2014: 171). Poolstruktureeritud intervjuu meetodi kasutamine sobis minu teema uurimiseks, kuna see on paindlik ja andis võimaluse käsitleda teemasid, mis ilmnesisid alles intervjuude käigus. Antud teema uurimiseks sobib poolstruktureeritud intervjuu ka põhjusel, et see võimaldab paika panna intervjuu kava mitme erineva fotograafi küsitlemiseks, kuid jätab ruumi ka lisaküsimusteks, mis aitavad avada erinevaid kogemusi. Kitsaskohaks jäi aga see, et pärast esimese intervjuu läbiviimist avastasid teemasid, mida järgnevalt intervjuueeritavalt küsida, mille käigus avanesid aina uued teemad. Seega ei olnud võimalik koguda infot teemade kohta, mida olin eelnevatelt küsimata jätnud, aga oleks avanud uusi võrdluseid.

Intervjuud viisin läbi videokõnedena, arvestades hetkel riigis kehtivate piirangutega kasutades Google Meet keskkonda. Intervjuud salvestasin diktofoniga. Videokõnede käigus tuli paarkorda lühikest katkestust ette, kus intervjuueeritava jutt oli hakitud, kuid õnneks see oli piisavalt lühiajaline ning ei kaotanud intervjuueeritava poolt esitatud mõtet. Koostasid ühe intervjuu kava pressifotograafidele (vt Lisa 1), kus lähtusin poolstruktureeritud intervjuu põhimõttest, jättes ruumi ka lisaküsimustele. Nagu eelpool mainitud, siis antud meetod aitab avada teemasid, mille peale enne intervjuu küsimuste koostamist ei osanud mõelda ning mille puhul ei omanud ma varasemat teadmist nendest. Kokku viisin läbi 5 intervjuud ja üks intervjuu kestis keskmiselt 1 tund ja 15 minutit.

Intervjuu esimeses osas küsisin sissejuhatavad küsimused, teises osas keskendusin pressifotograafi rollile, kolmandas osas avasin traagiliste sündmuste kajastamise protsessi. Neljandas plokis uurisin eetikat ning viiendas osas liikusin stressorite juurde. Kuuendas osas uurisin edasiside ja tagasiside küsimusi ning seitsmendas puudutasin konkurentsi teemat.

3.3. Andmetöötlusmeetod

Andmetöötles kasutasin kvalitatiivset andmeanalüüsi. Kvalitatiivse andmeanalüüsi eesmärk on andmeid sünteesides analüüsida inimeste arusaama ja kogemusi neid ümbritseva maailma kohta (Ames, Glenton & Lewis, 2019: 1). Kvalitatiivne analüüs on tundlik ja täpne ning võimaldab tähele panna ka harva esinevaid nähtuseid tekstis. Kvalitatiivse andmeanalüüsi negatiivseks küljeks on see, et meetod loob uurijale võimaluse valikuliselt tõendusmaterjali koguda, mis toimub sageli mitteteadlikult, uurijale meelepäraste hüpoteeside kinnitamiseks (Kalmus, Masso & Linno, 2015). Selle vältimiseks teadvustasin endale pidevalt, miks ma seda teen ja püüdsin hoiduda enda uskumuste ja mõju kaasamisest töösse.

Kasutasin tavapäraselt sisuanalüüsi, mida kasutatakse siis, kui soovitakse midagi kirjeldada ning osutub vajalikuks, kui huvipakkuva nähtuse kohta ei ole piisavalt teooriaid või uurimisandmeid (Laherand, 2008: 290). Antud töö jaoks oli see sobilik meetod kuna töö eesmärk oli kirjeldada pressifotograafide kogemusi traagiliste sündmuste kajastamisel. Tavapärase lähenemise eelis on info saamine otse uuritavatelt ilma, et juhitudaks teoreetilistest lähtekohtadest (*ibid*, 2008: 292).

Esmalt transkribeerisin helisalvestised arvutisse ning lugesin transkribeeritud intervjuusid korduvalt läbi. Kui hakkasin märkama esimesi sarnasusi, siis alustasin kodeerimisega. Kasutasin induktiivset ja deduktiivset lähenemist (Kalmus, Masso & Linno, 2015). Esmalt proovisin märgata ühiseid jooni ja teemasid, mis intervjuudest selgusid. Algul kodeerisin üsna detailselt ja tekkis rohkem ka koodi, mis hõlmasid vaid väheseid intervjuu lõike. Tekkisid ka laiemad induktiivsed koodid nagu „info jõudmine toimetusse“, „piiratus“ ja „distantseerimine“. Seejärel hakkasin kodeerima lähtuvalt töö teoreetilises osas välja toodud traagiliste sündmuste protsessist ja pressifotograafide kogemusest. Sealt kujunesid välja deduktiivsed koodid nagu „ajasurve“, „surnukehade kajastamine“ ja „vastutus“. Kuigi tegin neid eelkirjeldatud järjekorras, panin juba induktiivsete koodide loomisel all tähele, et tekkisid mõned koodid, mis tegelikult olid deduktiivsed ja lähtusid teooriast. Kodeerimine sobis minu töö kontekstis väga hästi, see aitas mul teksti jaotada väikesteks osadeks, mis oli abiks hilisemal analüüsil (*ibid*, 2015).

Töö struktuurist ja uurimisküsimustest lähtuvalt jaotusid koodid kolme suuremasse kategooriasse: tööprotsess traagiliste sündmuste kajastamisel, peamised kaalutluskohad traagiliste sündmuste kajastamisel ning edasi- ja tagasiside mõju pressifotograafide töös.

4. TULEMUSED

Uurimiseesmärgist lähtuvalt huvitavad mind pressifotograafide kogemused traagiliste sündmuste kajastamisel. Selles peatükis kirjeldan tulemusi, mida toetan tsitaatidega poolstruktureeritud intervjuudest. Esmalt kirjeldan tööprotsessi traagiliste sündmuste kajastamisel. Seejärel annan ülevaate traagiliste sündmuste kajastamise olulisusest ning peamistest kaalutluskohtadest, mida fotograafid välja tõid. Viimaks kirjeldan edasi- ja tagasiside mõju pressifotograafide töös.

Töös esitatud tsitaatides olen kasutanud tähist /.../, mis tähendab, et jätsin välja teksti, mis ei olnud antud kontekstis oluline. Samuti olen kasutanud tähist ..., mis tähistavad pikemaid pause intervjuueeritava jutus.

4.1. Tööprotsess traagiliste sündmuste kajastamisel

Pressifotograafi tööprotsess algab hetkest kui info jõuab toimetusse. Info võib jõuda mitmete erinevate kanalite kaudu, mida kirjeldan järgnevas alapeatükis. Seejärel peab fotograaf kiirustama sündmuspaigale, et võimalikult vara kohal olla. Sündmuspaigale jõudes on tema eesmärk end asjaga kurssi viia ja kaameral wifi sisse lülitada, et saaks jooksvalt pildid toimetusele esitada. Seejärel hakkab fotograaf vaatama, mida sündmuspaigal pildistada. Kõik fotograafid tõid välja, et valiku, mida pildistada, teevad nad sisetunde järgi ja varasema kogemuse põhjal. Otsitakse detaile ja sümboleid, mis võiksid sündmuse kõige paremini edasi anda. Pildistamise ajal saadetakse mõned pildid juba toimetajale või ajakirjanikule, et pildid jõuaksid kiirelt uudisega veebimeediasse.

Traagiliste sündmuste kajastamisel mängib suurt rolli piiratud ala ning fotograaf peab arvestama sellega, et pildistada tuleb tihti politseilindi tagant, mis tähendab, et tuleb arvestada, milliste objektiividega sündmust kõige parem kajastada on. Kui sündmusest on pildid tehtud, siis läheb fotograaf tagasi toimetusse ning vaatab ülejäänud pildid üle. Tihti täiendatakse galeriid, mis veebimeedias juba üleval on.

Üldjuhul on tööl samaaegselt vähemalt kaks fotograafi, et oleks võimalik katta erinevaid pildistamisi – juhul kui ühel on samal ajal kokkulepitud portree pildistamine, saab teine minna sündmust kajastama.

4.1.1. Info jõudmine toimetusse

See, millistest kanalitest info toimetusse jõuab, ei ole alati ühene, kuid siiski on mõned kanalid, mis intervjuudes esile kerkisid. Kaks fotograafi mainisid valvetoimetajat, kelle ülesandeks on jälgida veebist, kas kuskil on midagi juhtunud ning seejärel anda juhtunust teada fototoimetuse juhile. Fototoimetuse juht valib fotograafi, kes sündmuspaigale läheb.

F2: „Kohale läheb see, kes on kas kõige lähemal või kellel ei ole hetkel midagi teha.”

Kuid info võib tulla fotograafide ka otse valvetoimetuselt ning samuti võib fotograaf ise avastada veebis mõne juhtumi, näiteks teisest väljaandest.

F2: “Või siis sa ise satud peale, et see võib ka olla, või loed näiteks, et V3 on mingi asi ja siis ise lähed kohale. Noh, V3 oli jutumärkides on ju, et sa loed ükskõik kust.”

Intervjuude käigus selgus, et peamised kanalid, mille kaudu info toimetuseseni jõuab on teised väljaanded, Facebooki grupid, lugejate vihjed aga ka Päästeameti automaatsõnumid. Päästeameti sõnumid tulevad näiteks V1 toimetuses ühele kindlale inimesele või V4 toimetuses valvetelefonile, mis saadab automaatselt meili fotograafidele. Jälgitakse ka Päästeameti Twitteri kontot, kuhu info üsna kiiresti postitatakse. Samuti on toimetustel olemas ka e-maili aadress, kuhu saavad lugejad saata vihjeid sündmustest.

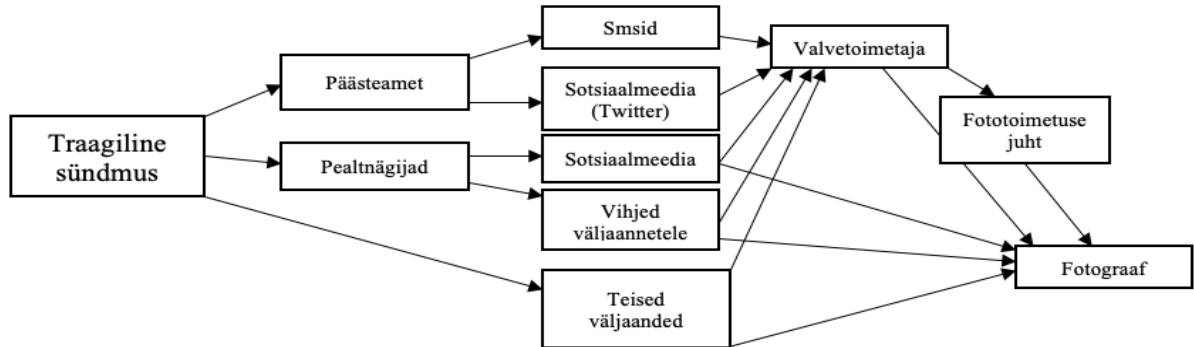
Fotograafide sõnul ei jõua vahel info Päästeameti sõnumite kaudu piisavalt kiiresti toimetusele. Info jõuab toimetusele üldjuhul siis, kui Päästeamet on ise kohal ja juba olukorraga tegeleb. See tähendab, et fotograaf hakkab siis alles toimetusest liikuma ning olenevalt asukohast jõuab kohale siis kui Päästeamet oma tööd hakkab lõpetama või sündmus juba läbi on.

F1: „See on ajakirjanikele okei, et saab uudise kirjutada, aga fotograafide on see hilja.“

Seetõttu hoitakse silma peal ka pidevalt muudel kanalitel. Näiteks liigub erinevates Facebooki gruppides info kiiresti. Inimesed postitavad info õnnetusest koos fotoga gruppi ning tihti kasutatakse seda pilti esimese pildina uudiste juures. Fotograafide kirjelduse põhjal koostasinfo liikumise tabeli (vt Joonis 2).

F1: „Sealt saab teada, et mingi ülisuur pauk on ja siis sõidame kohe ise kohale ja siis saab juba meie fotosid juurde lisada jooksvalt.“

Joonis 2. Info jõudmine fotograafini.

(Koostamisalus: F1, F2, F3, F4 ja F5 intervjuude põhjal)

Kõik fotograafid töid välja, et lisaks Facebooki gruppidele ja Päästeameti teadetele hoitakse pidevalt silma peal ka teistel väljaannetel. Peamiselt jõuab info kõige kiiremini meediasse kahel väljaandel – V3 ja V4. Kuid V4 fotograaf tõdes, et tundub siiski, et tihti on V3 info kõige kiiremini väljas. Intervjuudest ei selgunud, millest see vahe tuleneb. Võrreldes fotograafide nimetatud kanaleid ei täheldanud ma neis suuri erinevusi. Kuid põhjus, miks info mõne toimetuseni kiiremini jõuab kui teiseni, võib seisneda selles, millisele toimetusele lugejad esmalt vihjeid saadavad. V3 ja V4 fotograafid töid mõlemad välja, et neil on e-maili aadress kuhu saadetakse vihjeid. Samuti ütles V1 fotograaf, et selline e-maili aadress on ka nende väljaandes. Seega võib info laekumise kiirus sõltuda hoopis sellest, millist toimetust lugejad eelistavad traagiliste sündmuste kajastamiseks.

4.1.2. Ajasurve

Traagiliste sündmuste puhul on äärmiselt oluline, et fotograafid jõuaksid kiiresti sündmuspaika, sest traagilised sündmused üldjuhul juhtuvad kiiresti. Varakult kohale jõudes on lootust saada juhtunust kõnekaid ja häid pilte. Fotograafide sõnul on hea pressifoto see, mis omab endas konfliktsust ja päevakajalisust. Need on ka kaks uudiskriteeriumit, mille põhjal otsustatakse, kas uudis on kajastamist väärt või mitte. Intervjuu tulemustes käsitleti mõistet 'hea pilt' just päevakajalise ja konfliktse fotona.

Rääkides info jõudmise kiirusest, siis liiga hilja jõudnud info puhul, võib juhtuda, et olulisem osa sündmusest on läbi ja ei ole enam midagi pildistada.

F1: „Tahaks ikka nagu võimalikult kiiresti teada saada, et mingi asi on toimunud ja et ma saaks võimalikult nagu vara kohale jõuda. Sest hästi tihti on just see, et nagu jõuad pigem hiljem kohale ja siis on juba noh, põhi action juba läinud, vaata.”

Fotograafide sõnul sõltub ajasurve enamasti sinust endast. Täpsemalt sellest, kas sul endal on taht head pilti saada ja võimalikult vara kohal olla. Enamasti tuleneb surve just enda tahtest kiiresti kohale jõuda ja saada sündmusest häid pilte, mis sündmuse olemuse võimalikult hästi edasi annaksid. Mida varem fotograaf kohale jõuab, seda paremad pildid tulevad. Seega on fotograafidel surve teha hea pilt, mis tuleneb nende tahtest esitada kvaliteetsed tööd.

F3: „Ajasurve on täpselt up to you, nagu öeldakse. Sul endal hakkab siin kuklas niimoodi peksma, et davai, pilti, saada midagi“

Üks fotograafidest tõi välja, et ajasurve sõltub suuresti ka sellest, kes on sündmuse juhtumise ajal päevatoimetaja. Mõni toimetaja ei mõtle sellele, et fotograafil läheb aega kohale jõudmisega, kui sündmuspaik on mõnes teises linnas. Sellisel juhul mängib eriti suurt rolli see, millal sündmus toimunud on ja palju selleks hetkeks aega möödab on, kui info fotograafini jõuab.

F1: „Mäletan, kunagi oli nii, et mulle helistati veebivalvest. Võtan vastu, kolleeg ütleb, et kuule, mingisugune liiklusõnnetus oli, tundub mingi suurem ka, ole hea, sõida läbi ja vaata, mis seal on. V3 olid pildid ka juba. Ma ei tea, kas lugeja pildid. Küsisin, et kuskohas see on. Ütles mingi aadressi, asula nime. Ütlesin kohe, et okei, ma vaatan. Panin kõne ära, vaatan Google'isse, see on kuskil Rakvere juures. Ja see oli talvel, kell neli läheb pimedaks. See oligi mingi kahe aeg, või isegi kolme aeg, juba täitsa hämar. Ma oleks jõudnud sinna pimedas. Õnnetus oli juhtunud kell üks päeval, ehk siis kõik oleks juba ära koristatud olnud. Siis helistasin tagasi, ütlesin, et kuule... /.../Veits pahandasin, et mõtle nüüd natuke oma peaga ka. /.../, mine sõida läbi. Rakverre, ma ju jõuan sinna kohale pimedas ja ilmselt on sealt ära koristatud nagunii, mida ma pildistan seal? Autovrakki enam ei ole, mingi õlihunnik heal juhul on seal.“

Eelnevalt mainisin, et toimetuse ei pane fotograafidele otseselt ajalist survet peale ja see tuleneb pigem sündmuse olulisusest. Eelmise näite puhul võib väita, et toimetuse siiski mängib ajasurve puhul suurt rolli. Enamasti siis kui info jõuab toimetuse poolt fotograafini liiga hilja, mis ei pruugi alati tuleneda toimetuse enda suutmatusest infot piisavalt kiiresti edasi anda vaid sellest, et info

jõudmisel toimetuseeni on mingisugune taktistus. Seetõttu on oluline, et fotograafid samuti neid kanaleid jälgiks, kuhu info võidakse üles laadida ning nähes infot mõne traagilise sündmuse kohta, toimetuse kõnet ootama ei jääks. Üks fotograafidest tõi välja selle, et sündmuse märkamine veebis tekitab tunde, et peaks ruttu sündmuspaigale minema isegi, kui tol hetkel on kellegi teise vahetus ning nimetas seda kutsehaiguseks. Teine fotograaf tõi näite aeglase info liikumise kohta. Ta oli ise õhtul tööl ning märkas juhtunut veebist. Kuigi ta ise võttis sellel hetkel initsiatiivi kohale sõita, siis oleks ta hiljem nagunii pidanud kohale minema, sest toimetusest helistati samuti. Antud juhul andis initsiatiivi võtmine fotograafide võimaluse pilte teha mida ta poleks võib-olla saanud teha siis, kui oleks oodanud ära toimetuse kõne ja alles siis sõitma hakanud.

F5: „Aga noh, mis näiteks meenub, kui suvel oli see Lihula tulistamine. Et noh, siis ikkagi sinna sõitsin üsna kiiresti kohale. Esimene värk oli seal mingi kella kümne paiku, umbes niimoodi. Ja siis, mul elukaaslane näitas vist kuskilt, et vaata, et siuksed mingi mingit tweedid või mingid asjad, või kuskil keegi kirjutas välja, või Postimees kirjutas mingi hästi väikese uudisnuppu. Ja siis ma mõtlesin, et kurat, et sinna peaks kohale minema. Ja kui ma olin poolel teel, siis helistas toimetus, et ole hea, mine kohale.“

Mõnikord jõuab info toimetuseeni alles järgmisel päeval ja täiesti juhuslikult kogukondade Facebooki gruppidest. Üks fotograaf tõi välja hiljuti juhtunud sündmuse, kus oli maja maha põlenud ning kogukond otsis inimestelt abi ja toetust läbi sotsiaalmeedia. Kuna info jõudis toimetusele hilja ja juhuslikult, siis mindi kohale alles paar päeva pärast juhtunut. Pildistati põlenud maja jäänuseid.

F5: „Mingisugusest Tallinnast ida poole jäävast vallast oli keegi kirjutanud, et äkki saate aidata, et ühel mehel põles maja maha, noh juba paar päeva tagasi ja siis üks ajakirjanik leidis selle ja siis me läksime mingi mitu päeva hiljem sinna kohale selle mehe juurde..

Sarnane juhtum oli hiljuti kui kaks meest kalale minnes uppusid. Info jõudis nende toimetuseeni päev hiljem, seega jäädvustati sündmuse asemel hoopis sündmuspaika ja lisati need pildid uudise juurde. Küsitav on muidugi see, kuidas uppumist oleks kajastatud siis, kui fotograaf õigel ajal sündmuspaika jõudnud oleks. Siinkohal ei mänginud nende uudiste puhul ilmselt suurt rolli see, et fotograaf ja ajakirjanik päev või paar hiljem sündmuskohale jõudsid. Lugu sai kajastatud

vaatamata sellest, kuid kindlasti oleks fotomaterjal andnud sündmust tugevamalt edasi, ku kohale oleks jõutud õigeaegselt.

Lisaks sellele, et kiiresti kohale jõuda sõltub ajasurve ka sellest, kui kiiresti fotograaf jõuab pildid toimetusele edastada. Uutel peegel- ja hübriidkaameratel on olemas wifi funktsioon, mis võimaldab saata pildid otse kaamerast toimetusele, ükskõik, kus fotograaf parasjagu viibib. Samuti on võimalik otse kaameras pilte töödelda. See tekitab fotograafides suurema ajalise surve saada kätte pilt, mida saaks esilehel kajastada, mis on muutnud üldist kajastamise protsessi. Kui varasemalt kõigepealt pildistati sündmust ja alles pärast sündmust hakati parimaid pilte välja valima, siis nüüd tehakse seda juba sündmuspaigal pildistamise ajal. Piltide valimine kohapeal on vähendanud logistikat – fotograaf ei pea enam nii väga mõtlema, et millal ta toimetusse jõuab ja millal pilte toimetusega jagada saab. Mõnes mõttes on piltide kohene saatmine eelis ja kohesuse aspekt on saavutanud uued mõõtmed, seda ka tänu veebimeediale.

F2: „Sa pead jõudma sinna kohale võimalikult kiiresti ja tegelikult samal hetkel, kui seda pildistad juba saadad selle toimetusse. Et vanasti oli see, et kuidas sa siis ikka need pildid saad edasi anda, ja noh, näiteks pronksööl ka, ega meil ei olnud seda otse saatmist, me pildistasime tundide viisi, alles siis me läksime selle kaardiga toimetusse, enne nagu ei keegi ei näinudki neid pilte.”

Võimalus saata pilte juba koha pealt tekitab ajalist survet ka konkurentide vaates. Vähemal või rohkemal määral mängib rolli see, kes kiiremini uudise veebimeediasse üles paneb. Konkurents mängis rolli pigem V3 ja V4 vahel. Fotograafide sõnul see konkurents sündmuspaigal nende töös tunda ei anna, pigem on selline konkurents toimetuste vaheline. Fotograafid omavahel on omavahel sõbralikud sõltumata väljaandest ja vajadusel isegi laenavad üksteisele objektive sündmuspaigal. Toodi välja, et ei mõisteta, miks selline toimetuste vaheline konkurents üldse vajalik on.

Sündmuskohal olles on kõik pressifotograafid võrdses olukorras – nad on samas asukohas, neil on võimalus kaamerast pildid saata toimetusele ja neil on sündmuskohal pildistades samad piirangud. Seega mängib ainsana rolli see, kui kiiresti jõuab fotograaf esimesed pildid toimetusele saata ja kui kiiresti toimetaja reageerib ning pildid üles laeb koos uudisega.

F4: “ Nojah, ütleme kui, mingi sündmus on täpselt samal ajal näiteks ma noh, ma ei tea, umbes Obama lennuk maandus on ju, ja sa klõpsutad seal täpselt samal ajal kui kõrval ka klõpsutab, et noh, nii-öelda sündmus on mõlema jaoks

võrdne, siis sa muidugi proovid, et minu kuidagi nett oleks juba sees ja juba oleks parem, et mul oleks, ma ei tea, pildimahud väiksemad, et nad kindlamini läheks ja proovid ennem toimetajaga rääkida, et kuule, sa juba vaata et noh, kindlasti kohe tulevad ja niimoodi.”

Toimetuste vahelist konkurentsi peaks uurima peatoimetajate perspektiivist, kuid antud intervjuude põhjal võib eeldada, et toimetuste vaheline konkurents on oluline seetõttu, et väljaanne, kes kiiremini uudise välja annab, saab rohkem reklaamitulu, sest auditoorium loeb traagilise sündmuse puhul esmalt uudist, mis kiiremini meediasse jõudis. Samas ei pruugi see nii olla, sest inimeste eelistused väljaannete suhtes on erinevad ning uudiseni jõutakse läbi eelistatud väljaande, juhul kui uudiseni ei jõuta läbi sotsiaalmeedia. Sel juhul tuleks uurida ka auditooriumi seisukohta.

Vahel kasutatakse traagiliste sündmuste kajastamisel ka lugejapilte. Neid saadakse üldjuhul vihjena meilile või saadakse sotsiaalmeedia gruppidest, kuhu inimesed on juhtunu kohta info postitanud. Teoorias väljatoodud amatööride poolt pressifotograafi rolli astumises fotograafid mutekohta ei näinud. Nad ei tundnud, et lugejafotod kuidagi konkurentsi või ajalist survet süvendaks. Pigem nähti, et lugejafotod on väga kasulikud, sest siis saab juba esmase info üles laadida koos lugejapildiga ning hiljem fotograafi piltidega galeriid täiendada. Samas arvati, et Eestis ei ole selliseid isehakanud pressifotograafe, kes omavoliliselt sündmustest reportaaže teeksid.

Pärast sündmust on tavapärase praktika täiendada galeriid. See tähendab, et lisatakse fotograafi poolt esimesena saadetud piltidele või lugejafotole galeriisse pilte juurde. F4 tõi välja, et vahel saab ka terve galerii maha võtta ja uuesti uute piltidega üles panna. Kuigi võimalus kaamerast pilte toimetusele saata suurendab mõningal määral survet, siis võimalus hiljem galeriid täiendada või pildid välja vahetada vähendab seda. Fotograafide sõnul ei juhtu midagi, kui head pilti kohe kätte ei saa, sest alati on võimalus galeriid täiendada.

Fotograafide sõnul ei ole traagilised sündmused kõige ajakriitilisemad sündmused. Pigem on need olukorrad, kus on ainult üks võimalus pilti kätte saada. Kaks fotograafi tõid näiteks olümpiamängud, kus aega on väga vähe ja Eestist on kohal vaid paar fotograafi, kes kogu sündmust kajastavad. Sellisel juhul on aeg väga piiratud – ühest võistlusalast peab pildid ruttu kätte saama, et jõuaks järgmist ala pildistama ja uuesti ei ole võimalik olukorda jäädvustada.

Traagiliste sündmuste puhul on üldjuhul võimalik mitme erineva nurga alt pildistada, sest enamikel juhtudel on sündmus selleks hetkeks juba toimunud, kui fotograaf seda pildistab.

4.1.3. Traagiliste sündmuste kajastamise olulisus

Fotograafi väljasõit sündmuspaigale sõltub olukorra tõsidusest. Kui on õnnetus või olukord, mis inimohvleid ei nõudnud, siis otsustatakse sündmuspaiga kauguse järgi. Mõnikord on pealtnägijad ise teinud palju pilte ning on toimetusel on võimalus kasutada vaid lugejafotosid. Juhul kui juhtunu nõudis inimohvleid või väga raskeid vigastusi, siis on fotograafidel kindel, et nad peavad sündmuskohale minema.

Vahel tuleb traagiliste sündmuste kajastamiseks fotograafiga kaasa ka ajakirjanik. See, kas ajakirjanik tuleb kaasa või mitte, sõltub sündmuse tõsidusest ja sündmuse suuruselt. Samuti sellest, kas sündmust on vaja kajastada videoformaadis või mitte. F1 sõnul tuleb ajakirjanik kaasa kindlasti siis, kui on inimohvleid nõudnud juhtum ning on vajalik uurida infot politsei või pressiesindaja käest. V3 ja V4 puhul käivad fotograafid tihti ka üksi sündmuseid kajastamas ning uurivad ja edastavad ise vajaliku info toimetusele. Toodi välja ka see, et üksinda minek sõltub ikkagi ka fotograafist ja tema oskusest infot kätte saada.

F3: „Mulle endale meeldib üksi käia, sellepärast et noh, see on nagu segav faktor, ajakirjanik on kaasas, sa pead teda juhendama vahel. No üksi on lihtsam, ma saan selle informatsiooni kiiremini kätte, paremini vahest.”

Traagiliste sündmuste kajastamise olulisus tuleneb kahest faktorist. Neli fotograafi leidsid, et traagilisi sündmusi kajastatakse meedias põhiliselt seetõttu, et õnnetuste ja surmajuhtumeid kajastavate uudiste pealt tuleb suur reklaamitulu. Inimesed loevad traagilisi uudiseid traagiliste sündmuste kohta kõige rohkem ja seda statistikat vaadatakse klikkide pealt ehk kui palju ühte uudist avatud on.

F1: „Suurem reklaamitulu, ülihalb, aga see niimoodi on. Sest mingi aeg tehti iga kuu kokkuvõtted, millised videod ja millised galeriid eelkõige klikke saavad, ja kui oli ikka surmaga lõppenud liiklusõnnetus, siis see oli alati tipus. Vahet ei ole kui head sporditulemused, vahet ei ole, mingid positiivsed uudised. Tänapäeva meedias on see väärtus, mida rohkem klikke mingi artikkel saab. Saab postitusele külge panna rohkem reklaami.“

Vaid kaks fotograafi töid välja selle, et traagiliste sündmuste galerii tuletab inimestele meelde ohutust ja võiks panna inimesed mõtlema ka enda käitumise peale, et selliseid olukordi nende elus ette ei tuleks.

F5: „Et kui ikkagi on näide näiteks uudis, et vingugaasiandurit või kuskile majja põles sisse kolm inimest, on ju. Ja noh, ma ei tea, võib-olla sa mäletad sellest tanklast väljasõidul, mingi noor kutt driftis mingi BMWga ja keeras mingile bussile ette, ma ei mäleta kas seal sai kaks tüdrukut, sai surma ja ise jäi ellu. /.../ Ei, ma ise jäin pärast mõtlema ka, et, kui see pilt hoiab mingi teise liiklusõnnetuse ära, siis see kaalub selle üles. Et nende noorte inimeste vanemad näiteks näevad seda pilti.”

F4: “Mul juhtus niimoodi, et ma jõudsin nii kiiresti kohale, et mind ei lastud üldse, noh nagu üks oli, üks liiklusõnnetus seal Ida-Virumaal kus, ma ei tea, võib-olla sa mäletad sellest tanklast väljasõidul, mingi noor kutt driftis mingi BMWga ja keeras mingile bussile ette, ma ei mäleta kas seal sai kaks tüdrukut, sai surma ja ise jäi ellu. /.../ Ei, ma ise jäin pärast mõtlema ka, et, kui see pilt hoiab mingi teise liiklusõnnetuse ära, siis see kaalub selle üles. Et nende noorte inimeste vanemad näiteks näevad seda pilti.”

4.1.4. Piiratus

Traagiliste sündmuste kajastamisel mängib suurt rolli piiratus. Üldjuhul, kui fotograaf sündmuspaigale jõuab, on politsei ala juba lindiga ära piiranud ning fotograafil on lubatud pildistada vaid lindi tagant.

F1: „Õnnetuste puhul sinna ei lasta ligi. Politseil, kui on mingi hullem asi, siis on ikka linnid.”

Mõningate õnnetuste puhul siiski ala ei piirata ja fotograafil on võimalus minna üsna lähedale. Näiteks liiklusõnnetuste korral on võimalik minna üsna lähedale. Muidugi oleneb see õnnetuse või juhtumi raskusest ning sellest, millal fotograaf sinna kohale jõuab. Raskemate juhtumite puhul piiratakse ala pea alati lindiga ning see piiratud ala võib olla üsna suur ning fotograaf peab arvestama sellega, et tuleb kaugelt pildistada.

F1: „Kui see Lihula mõrv oli, siis oli üks kolleeg sõitis umbes kell neli hommikul sinna ja siis ta ka hästi kaugelt kuskilt sai pildistada. Politsei siis ei lasknud lähedale.”

Sarnaselt rasketele juhtumitele on piiratud ala suur pommiähvarduste puhul.

F1: „*Mingeid pommikahtlused, neid olen ise pildistanud. Pommikahtluste puhul tehakse mingi perimeeter, vaata. Ei saagi lähedale, pead ka kaugelt pildistama.*”

Aeg-ajalt on olukordi, kus info jõuab toimetusse väga kiiresti ja fotograaf saabub sündmuskohale enne seda, kui politsei on linnid seadnud. Fotograafide sõnul hindavad nad sel juhul seda, kui lähedale nad tohivad sündmuspaigal minna, enamasti sisetunde järgi.

F4: “*Ei tea, see on nagu mingi tunnetus, mingi sisemine moraalne kompass või ma ei tea, sisemine moraalne mõõdulint.*”

Külla aga soovitakse minna siiski võimalikult lähedale, et saada pilte detailidest, mis annaksid edasi sündmuse olemuse. Siiski arvestatakse sellega, et liiga lähedale minnes võidakse sündmuskohta rikkuda.

F3: “*Ma loomulikult ei hakka rikkuma sündmuskohta, kui ma aiman, et seal on mingid jäljed või kriminalistika*”

Üks fotograafidest ütles, et hoiab veidike distantssi, aga on nähtaval neile, kes kohapeal on ning arvestab sellega, et tal võidakse paluda astuda mõned sammud taha poole. Samas leidis ta, et kui hoida distantssi, võib märgata olukordi, mis sündmuse keskele minnes oleks võinud märkamata jääda.

F2: „*Ma päris nagu lainurgaga ei lähe sinna kuskile, ma ei tea, autorataste alla pildistama, et ikka mingi väike sihuke reserveeritus või distantss on, aga ma ei ole ka pika toruga kuskil põõsa taga, et ma ikkagi olen sealsamas nähtaval kõikidele nendele, kes seal kohapeal on, eks ju, siis kui ühel hetkel öeldakse, et astuge kolm sammu tahapoole ja ma siis astun, /.../ ei tasu kohe minna täpselt sinna keskele, et võib-olla seal ümber toimub ka midagi, mida sa võid nagu hoomata ja näha.*”

Intervjuu tulemuste põhjal saab öelda, et sisetunne tuleneb aja jooksul saadud eelnevatest kogemustest sündmuspaikadel jälgides politsei ja pääste tööd. Sündmuspaikadele jõuavad fotograafid enamasti ikkagi siis kui politsei on juba kohal. Fotograaf ilmselt ei saakski sündmuspaigale liiga lähedale minna juhul kui ei ole kokkulepet.

Üks fotograafidest tõi välja, et linnid panevad vabalt töötamisele piirid ette ning see võib tähendada, et mõni oluline pilt jääb tegemata. Kuid mõnikord on võimalik politseinikega läbi rääkida ning piiratud alale minna.

F4: „Mul tuleb üks päris huvitav näide meelde. Seal Harjumaal, eelmine või üle-eelmine aasta, pigem üle-eelmine, seal Keila-Joal oli üks liiklusõnnetus, kus buss sõitis rekkale tagant sisse ja seal hukkunuid ei olnud, aga sealt viidi kiirabiga ikka minema päris palju inimesi. Sinna ma jõudsin võrdlemisi hilja, aga seal oli niimoodi, et politseiuurijad seal mõõdistasid, midagi vaatasid, pildistasid ülesse, ja siis viisakalt küsisime, et kas me võiks ka bussi sisse vaadata, et noh, kuidas seal on. Ja siis natukene omavahel arutati, öeldi, et okei, minge vaadake, meil on kõik üles pildistatud.“

Antud juhul oli politsei oma töö teinud ja fotograaf poleks sündmuspaika rikkunud.

4.1.5. Surnukeha kajastamine

Traagiliste sündmuste puhul, mis on nõudnud inimohvreid, on fotograaf valiku ees, kuidas sündmust kajastada. Kõik fotograafid ütlesid, et Eestis üldjuhul surnukehasid meedias ei kajastata ja kui kajastatakse, siis äärmiselt harva. Viimaste aastatega on toimetused läinud aina rangemaks ning pigem seda välditakse.

F2: „Minu meelest kas oli või selline vaikiv kokkulepe V3, et me ei näita enam nagu ilma katteta keha, sest see pahandas väga paljusid lugejaid, et siis pannakse see kate peale, et siis juba nagu on okei. Mina küsiks siinkohal, et see on ju elu osa, et kas me siis näitame kõike, kuidas on õhupallid ja roosad pilved või? Et see on ka ju vale, et me ei saa ju niimoodi ka nagu uudiseid edastada, on selline asi juhtunud, see on reaalselt juhtunud asi siis miks neid ei peaks kajastama?“

Fotograafid kajastavad surnukehasid delikaatselt, nii et võimalikult vähe oleks näha. Eetikakoodeksist tulenevalt pildistatakse ka nii, et isikud ei oleks identifitseeritavad ja fotod ei riivaks ohvrite ja pereliikmete väärikust. Tihti kasutavad ka hoopis pilte detailidest, mis sündmuse olemust paremine edasi annavad kui surnukeha ise. Kõik fotograafid arvasid, et traagilisi surmaga lõppenud sündmuseid peaks kajastama, sest surm on elu osa ning osa reaalsusest. Arvati, et selliseid sündmuseid peaks kajastama delikaatselt ja, et surnukehade pildistamine otseselt ei anna

sündmuse kajastamisele midagi juurde. Üks fotograafidest leidis, et surnukeha kajastamine peaks sõltuma juhtunust.

F4: „Minu arust ei ole õige selline nagu mingi jäik reegel, et kui süda ei löö, siis ei tohi pildistada, et seal nagu see kuidagi piiraks jubedalt, mulle tundub. Aga noh, muidugi selline lähenemine eeldabki seda, et meil kõik fotograafid oleks nagu noh, teadlikud, mida nad teevad ja nagu neil oleks mingi moraalne kompass väga paigas. Et seal on kahe otsaga asi, üks ole, ühest küljest on hea, et ei tohi olla. Aga teisest küljest jällegist võib-olla sellega võtab nagu rohkem ära. Et jah, maitsetud maitsetud surnukeha pildid peaks olema keelatud.“

Üks fotograaf tahtis teha lugu fotolugu krematooriumitest, kui koroonas suremus oli väga kõrge, et näidata sealset olukorda. Tal oli krematooriumis allikas, kes oli nõus näitama, mis olukord seal valitseb. Väljaanne ei olnud kajastamisega nõus, kuigi fotograaf tahtis seda edasi anda nii, et isikud ei oleks tuvastatavad ja näidata pigem seda, mis seal ümber toimub, sest surma saab kajastada ka surnukehasid näitamata. Mõeldakse ka sellele, et kui pildid üles pannakse, siis need jäävad igaveseks internetti ning lähedasi tuleb sellest säästa.

F3: „See oleks jõhker olnud, et oleks näidanud siin krematooriumis neid kilekotte, kus inimesed sees on. Kuigi ma oleks tahtnud teha noh, see oleks olnud maailma noh, ütleme me vaatame kõiki neid, kuidas New Yorgis maetakse massihaudadesse kusagil, Indias põletatakse, Indias on meie jaoks nagu kõik lubatud, me võime ju pildistada laipu, pole ju sugulasi, ei ole Eestis. /.../See matusebüroo inimene, üks krematoorium kahe ahjuga ja siis nagu suremus oli laes. Ja see ahi huugas korsten punane, üks.“

Teised fotograafid arvasid samuti, et surma kajastamisel võiks näidata hoopis detaile ja seda, mis sündmuspaigal toimub. Detailid annavad tihti palju tugevamalt traagika edasi kui pilt surnukehast.

F2: „Tegelikult olgem ausad, ega kellelgi ei ole vaja mingit, ma vabandan nüüd praegu väljenduse eest, aga verise laibatükid tänaval fotot, et seal saab seda ka teha, väga viisakalt, korralikult pildistades.“

Samuti kajastatakse politseinike, päästetöötajaid, linte sündmuskoha ümber, et saaks galeriisse sümbolseid pilte. Detailide pildistamise kohta tõi üks fotograafi näite, mis andsid sündmuse hästi edasi.

F4: „Siis sealt sai ühe niisuguse päris hea pildi, kus oli näha, et nagu keegi oli sõitnud ka vist suvilasse ja murelid olid lennanud nagu maha tal. Ja murelite kõrval olid vereplekid. Ja see nagu kuidagi väga hästi toimis kokku minu arust ka, aga see oli ka niisugune noh, detail, üks ole. Noh ma ei kujuta jah, muidugi, et kui me nüüd mõtleme seda, et no näiteks oleks jõudnud niimoodi, et seal on need inimesed veel sees kinni, kas ma oleks, siis mureleid pildistanud.“

4.1.6. Fotode valimine uudiste juurde

Kolm fotograafi ütlesid, et üldjuhul fotograafe ei kaasata otsustusprotsessidesse, mis hõlmavad piltide valikut uudise juurde. Fotograaf lisab pildipanka üles galerii ning toimetaja, ajakirjanik või kujundaja valib sealt pildid, mis uudisega veebi üles laetakse või lehte pannakse. Kui fotograafile endale mõni pilt väga meeldib, siis tavaliselt annab ta sellest teada ning enamasti seda pilti ka kasutatakse. Kui pilt läheb lehte, siis fotoimetaja või kujundaja küsib vahel, milline pilt võiks minna. Siinkohal arvasid fotograafid, et omalt poolt soovitus andmine on oluline kuid lõpliku valiku teeb keegi teine. Mõnikord juhtub ka olukordi, kus toimetaja ja kujundaja ei küsi pilti lõigates fotograafilt luba.

Ühe fotograafi sõnul on aga V4 toimetuses veebiuudise juurde pildigalerii koostamine fotograafi ülesanne. Tal on võimalik galerii koostada selliselt, et saab otsustada, millised pildid sinna lähevad ja millises järjekorras. Fotograaf paneb galerii kokku ja edastab lingi toimetajale. Toimetajal on õigus võtta pilte vähemaks kui ta seda soovib, aga üldjuhul siiski läheb üles terve galerii, mis fotograaf on kokku pannud.

Kolm fotograafi ütlesid, et fotograafide kaasamine piltide valimise juurde on oluline. Ühe põhjusena toodi välja, et toimetus soovib fotograafilt alati saada rohkem pilte, et oleks võimalik parimad pildid välja valida.

F1: „Aga siis on see jama, et kui me paneme selle suurema valiku üles, üheksa korda kümnest võetakse see kõige halvem pilt sealt. See on küll kehva. Ise tunnen, et oh, mingi muu pilt oli hea pilt, aga ikka nad võtavad hoopis teise pildi, mille ma oleme peaaegu oleksin välja jätnud enda valikust.“

Siiski seisneb siinkohal valik ka selles, milline pilt toimetajale meeldib ning see ei pruugi fotograafi arvamusega ühtida.

Sama probleemi tõid välja ka teised fotograafid. Lisaks juhtub tihti ka seda, et pannakse üles kõik pildid, mis fotograaf on toimetusse saatnud. Kaks fotograafi tõid näiteid selle kohta, kuidas nad on ise vahel katsetanud, jättes mõne ebaeetilise või sündmuse puhul väärtust mitte omava pildi fotode valikusse sisse, et näha, kas see pilt pannakse veebiuudise galeriisse üles. Üldjuhul on pandud, sest lisatud on terve galerii.

F4: “Kui teises toimetuses veel olin, ma ei tea, panen vahele mingi tossu pildi, vaatan, kas läheb üles. No läkski. Aga samas, see on ütleme kahe toimetuse osakonna nagu omavaheline mingi naljategemine või asi, aga kokkuvõttes lugeja ju ei tea sellest midagi, tema vaatab lihtsalt nagu noh, mis toimub.”

Seega ei ole ajakirjanik või toimetaja seda galeriid ise läbi vaadanud enne kui pildid veebiuudisega koos üles on laadinud. Põhjuseks peetakse kiirustamist ja ajasurvet ehk ei ole aega enne uudise üles laadimist galeriid läbi vaadata. Seda ei esine V4 toimetuses, sest seal paneb fotograaf ise galerii kokku kuid teiste toimetuste puhul täheldati seda üsna tihti.

F3: “Ja see on mingisugune Murphy alatuse reegel, et kui teed mingisuguse pildi ja see toimetaja, kellel on konstantselt kiire, 24/7 on kogu aeg kuhugi kiire. Hauda on kiire või kuhu tal kiire on. Üldse ei vaata mida ta teeb, ta paneb juba oma selle valiku, teeb oma töö ära, üks ühik uudist läinud, põmm, uus uudis ees. Ma ei tea, päevatoimetuse päev on hullumeelne, nad peavad tootma n arvu uudiseid, nuppe, sotsiaalmeediat paugutama või mida iganes. Ma saangi aru neist, piits plaksub kogu aeg laks-laks-laks-laks. Et siis ongi, tal läheb see kõige hullem pilt välja.”

Järgneva näite puhul tuleb välja, et saadetakse fotograaf sündmuspaigale ilma pikemalt mõtlemata, kas seda sündmust on vaja kajastada või mitte. Üldjuhul kajastatakse enesetappe vaid avaliku elu tegelaste puhul, aga ka seda väga kaalutletult ning pigem üksikutel juhtudel. Antud juhtumi puhul ei olnud tegemist avaliku elu tegelasega. Hiljem tõusis toimetuses küsimus, et miks selliseid pilte oli vaja teha ja miks seda sündmust nii kajastada. Fotograafil oli põhiliseks küsimuseks, et miks teda sinna üldse saadeti kui enesetappude kajastamise puhul kehtib arusaam, et neid pigem ei kajastata. Selliseid vastuolulisi juhtumeid ikka esineb aegajalt toimetuses.

F3: „Tegin eksperimendi alles möödunud aastal, kui mind saadeti pildistama, oli kuskil Tallinna lähedal, oli politsei teade, et leiti mees kuskil mere äärest, püstol kõrval, kuul peas. Me ei kajasta enesetappe, sa tead meie suhtumist.

Valvetoimetaja ütleb, et davai mine. No ma läksin, leidsin koha, leidsin suure vereloigu, aju tükid kõik. Ma pugessin lainurgaga sinna vere sisse, noh mitte sisse, aga väga lähedale niimoodi. Ma saatsin need pildid reaalajas toimetusse, hästi suured detailid just meelega, et pange üles ja mida valvetoimetaja tegi, ta pani need üles.”

Aeg-ajalt võib ka juhtuda, et fotograaf saadab toimetusele pildid ning lisab mõnele pildile märkuse juurde, et seda pilti mitte lisada. Järgmisel päeval on fotograaf avastanud, et ka need pildid on üles pandud, sest uus päeva toimetaja ei tea eelmise päeva kokkulepetest midagi, ning lisab kõik pildid korraga üles.

Rääkides fotograafi enda valikutest, siis ühe fotograafi sõnul mõtleb ta piltide valikul ikkagi sellele, mis talle endale meeldib ja mida toimetaja uudise juurde valiks. Ta ei mõtle sellele, mis lugejatele meeldida võiks. Eelkõige vaatab ta, et sarnaseid pilte ei oleks mitu, et uduseid pilte valikusse ei satuks. Sellist valiku tegemist on ta aja jooksul toimetuses töötades õppinud ise enda tööd kriitilise pilguga vaadates.

F1: „Et seda ma ise tunnen ka, et alguses ma kindlasti jätsin rohkem võib-olla mõttetumaid pilte, suvalisi pilte ülesse.

Üks fotograafidest mõtleb juba pildistades ka kujundajale ja saadab suurema galerii toimetusse, mis sisaldab ka pilte kujundaja jaoks. Sellisel juhul ei pea kujundaja hiljem neid pilte eraldi küsima, mida tal vaja on. Kujundaja jaoks pilte tehes mõtleb ta, et pildile jääks ruumi ja õhku – kujundajal peab olema võimalus lisada pildile pealkiri või graafika. Kuid ka siis juhtub tihti, et päevatoimetaja lisab ka need pildid veebigaleriisse ning uudise juures on liiga palju pilte.

Kõik fotograafid töid välja, et fotograafidele peaks õpetama fototoimetamise oskust ehk oskust pilte ise valida. See mängib suurt rolli nii sündmuste puhul, mis ei ole ajakriitilised kui ka sündmuste puhul, kui peab fotod kohapeal kiiresti kaamerast toimetusele saatma. Samuti küsib toimetaja tihti ka fotograafilt arvamust, kui uudis läheb paberväljaandesse ja uudise ilmestamiseks on vaja vaid ühte fotot, mis sündmuse kokku võtab.

F1: „Fotograafidena, peaksime rohkem õppima enda pilti nii-öelda toimetama. Milliseid üldse sisse jätta ja millised välja jätta. Muidu tulebki see, et võetakse veits kehvem pilt ja siis sinu töö läheb nagu raisku, või see potentsiaal. Võib-

olla peakski mingisuguseid workshoppe läbi viima või koolitusi, et kuidas valida.“

F2: “Pluss siis veel, mis peaks olema pressifotograafide õppe juures, on see pildi valimise oskus või foto toimetamisoskus. Näiteks, et sa saad käsu, mine tee sellest sündmusest pildid. Sa teed pildid ja siis toimetaja küsib su käest, et okei, milline on su parim pilt, et me peame selle sündmuse ühe pildiga lehte panema. Siis hakkad valida ja siis tegelikult ei ole seda ühte pilti, sul võib olla viis pilti, millega sa annad selle sündmuse edasi. Sul ei ole seda ühte, mis selle kõik kokku võtab.

Piltide toimetamise oskus tagaks ka oskuse juba kohapeal olukorda vaadelda fototoimetaja pilguga ja mõelda, kuidas saaks kõige paremini sündmust edasi anda vaid mõne üksiku pildiga. Fototoimetamise oskus aitaks hiljem ka valida kõikide tehtud piltide seast parimad, mis toimetajale veebigaleriisse lisamiseks saata.

F1: „Fotograaf peaks oskama teha paremaid valikuid, mis pildid jätta sinna valikusse, ja mis pildid panna üles, et pannagi siis ainult need head pildid ülesse. Et et siis on nagu rahul, vahet pole, mis pilt sinna läheb.“

Fotograafide oskus pilte toimetada tagaks ka parema valiku veebigaleriides. Sellisel juhul mõtleb fotograaf juba enne piltide toimetusele andmist, millised pildid kõige paremini uudise juurde sobivad. Fotograaf on piltide valimisel nii-öelda kahekordne filter ja väravavalvur. Kõigepealt teeb ta valiku kuidas ja millise nurga alt sündmust kajastada. Seejärel teeb valiku, millised pildid toimetusele edastada.

Lisaks sellele, et fotograafidel võiks olla fototoimetamise oskus, selgus uuringu käigus, et ka ajakirjanduse õppes võiks pressifotograafiat käsitleda. Hetkel käsitletakse Tartu Ülikooli ajakirjandusõppes enamasti teoorias ja praktikas videolugude kasutamist meedias, kuid fotot mitte. Pressifotograafia käsitlemine ajakirjandusõppes tagaks ajakirjanikele nende töös baasteadmised fotost ja nende kasutamisest uudiste juures, mis hõlbustaks ka fotograafi ja ajakirjaniku vahelist mõistmist. Samuti oleks pressifotot oluline käsitleda kommunikatsiooniõppes. Nii ajakirjanduskui ka kommunikatsiooniõppes fotode ja pressifotode käsitlemine aitaks ajakirjanikel ja kommunikatsioonispetsialistidel oma töös valida fotosid tekstide juurde, mis sündmuse olemust kõige paremini edasi annaks.

F4: “No ma mäletan, siis kui ma ülikoolis olin, siis ma mingi hetk nagu vaatasin, surfasin seal lihtsalt, mis kursused on, aga siis sel ajal juba ka ei olnud, noh, ma läksin 2008 ülikooli ja siis ma leidsin, et kunagi varem oli olnud täitsa mingi eraldi kursus, oligi nagu pressifotost vist. Aga noh, see oli, ma arvan ka mingisugune pigem seminari mingi kitsas ring. Nojah, samas ajaleht on ja veebimeedia on ka erialalt juba suht kitsas on ju, aga samas seal on jälle fotol nagu päris suur roll. Aga samas kommunikatsioonis ka ju, et, et noh, pildiga saad ikka ju nagu väga palju mängida.”

Eestis õpetatakse fotograafiat kolmes koolis – Eesti Kunstiakadeemias, Kõrgemas kunstikoolis Pallases ning Tallinna Polütehnikumis. Esimesed kaks kooli õpetavad fotograafiat kui kunsti ning viimane ainult fotograafia tehnilist poolt. Kõrgemas kunstikoolis Pallases käsitletakse pressifotograafiat üsna pealiskaudselt, teistes koolides ei käsitleta üldse.

Fotograafide sõnul ei ole Eestis kedagi, kes selles valdkonnas fotograafia õpilasi või fotograafe koolitaks. Üksikuid koolitusi on aja jooksul korraldatud, aga siis on koolitusi läbi viinud välismaa spetsialistid. Enamasti õpitakse omal käel ja töö käigus. Üks fotograaf ütles, et on käinud kriisifotograafia koolitusel Kataloonias.

F3: “Ma olen seda omal käel ise õppinud, ma olen omal käel saanud oma vitsad kätte, ma olen saanud nagu ka, noh näinud mingeid situatsioone. Ma oleks vahest tahtnud ka mingit teoreetilist tuge või midagi sellist. Noh, Eestis ei ole sellist asja kes sind koolitaks selles valdkonnas, et pigem tänu sellele Hispaania koolitustele õppisin ma ka mingeid noh, lähetusteks ettevalmistusi.”

Leiti, et kindlasti oleks oluline fotograafidel õppida meedia olemust ning kirjutamist, et fotograaf oskaks ennast vähemalt väikese lõiguga väljendada. Oluline on, et fotograaf oskaks allikatega suhelda ning vajadusel ise küsimusi küsida. Fotograaf peaks ise olema huvitatud sellest, millest meedias kirjutatakse ja mis maailmas toimub ning ise ka toimetuses huvi üles näitama.

F2: „Pressis noh, see on nagu tobe isegi natukene. Ongi, sa istud toimetuses ja sa ootad, et sulle midagi antakse, ülesannet. Et sa pead ikka ise nagu ka olema huvitatud ja tundma kogu selle uudismassi vastu huvi. Noh, üldse poliitika vastu, et kes kellega seal kuidagi seab ja niimoodi ja, ja tegelikult seal koolis ka ma mõtlen, et see tuleb väga kasuks, kui sa suudad ennast ka väljendada, kas või

noh, ma ei tea, mingi siukse väikse lõiguga kirjakeeles. Et siis sa nagu mõited ka laiemalt.”

4.2. Peamised kaalutluskohad traagiliste sündmuste kajastamisel

4.2.1. Pressifotograafi rollid

Eestis on olenevalt toimetusest fotograafidel erinevad ametinimetused. Kõige levinum on fotograaf, aga on ka mõned toimetused, kus on nimetatud neid foto- ja videoreporteriteks. Pressifotograafideks ei ole neid üheski toimetuses nimetatud. Pressifotograafideks nimetab neid Eesti Pressifotograafide Liit, kes korraldab Eestis Aasta pressifoto- ja video konkurssi. Fotograafide sõnul on hea pressifotograaf, see, kes oskab teha pildi nii, et see annaks edasi läbi pildi uudist või sündmust, mida kajastatakse.

F2. Paar aastat tagasi võitis üks fotograaf selle pildiga aasta parima foto auhinna. Indrek Tarandile anti jalaga Riigikogu ees meelevaldusel. Ta sai aru, et see on nagu mingi situatsioon, sest Tarand tegelikult provotseeris seal ja ta ei läinud ära kuskile kaugemale.“

Kuna pressifotograafid on fotograafid, kes töötavad ajakirjandusväljaande juures, siis on neil mõningal määral ka ajakirjaniku roll. Kuigi definitsioonid eristavad selgelt ajakirjaniku ja pressifotograafi rollid, siis kolm uuringus osalenud pressifotograafi tunnevad ennast oma töös ajakirjanikuna. Ametinimetuselt on need fotograafid fotoreporterid kuid kasutavad väljendit ka fotoajakirjanik. Nende silmis seisneb fotoajakirjaniku töö fotolugude tegemises ja uudislugude kirjutamises ning mõnikord pildistamise kõrvalt ajakirjanikule infot kogudes. Kuid nad kõik ütlesid, et selliseid fotograafe on Eestis vähe, kes aeg-ajalt samuti uudiseid kirjutavad või fotolugusid ajakirjanduslikul eesmärgil teevad. Üldjuhul tunneb pressifotograafi Eestis ära selle järgi, et nad teevad oma pildid ära ja lähevad minema ehk nad ei uuri sündmuse kohta kohapeal infot juurde. Arvati, et on oluline, et pressifotograaf vajadusel oskaks ka end ajakirjaniku rolli asetada.

F2: “Lihtsalt fotograaf, ei ole nagu, pressis noh, see on nagu tobe isegi natukene. Ongi, sa istud toimetuses ja sa ootad, et sulle midagi antakse, ülesannet. Et sa pead ikka ise nagu ka olema huvitatud ja tundma nagu kogu selle uudismassi vastu huvi.”

Üks fotograafidest võrdles oma kogemustest välismaal pildistamas käies Eesti pressifotograafe ka välismaa pressifotograafidega. Kolme fotograafi sõnul, kes endal ka ajakirjaniku rolli näevad, on Eestis enamik pressifotograafe siiski pigem fotograafid kui ajakirjanikud. Siinkohal tõi üks neist välja, et mujal maailmas on pigem vastupidi. Pressifotograafid kannavad endas siiski suures osas ajakirjaniku rolli.

F4: “Muus maailmas on see läinud teist teed. On nii, et pressifotograaf on ajakirjanik, kes samal ajal kogub informatsiooni, kes töötleb informatsiooni ja toodab sellest siis uudise, uudisloo või fotoloo, või siis planeerib seda nagu niimoodi. Eestis on see, ma ei tea, miks see on nii, et see koolkond on teistsugune, natukene”

Need kolm fotograafi tõi välja selle, et alguses olid nad siiski pigem lihtsalt fotograafid. Fotoreporterite roll tekkis aja jooksul ja töö käigus.

F2: „Ma teen ka lugusid, ma suhtlen allikatega ja noh, ka see, et sa oled nagu kursis selle taustaga, et sa lihtsalt ei istu kuskil toimetuses ja ootad nagu käsku vaid sa ka nagu ise huvitud sellest ja lähed välja ja teed mingit uudist. Et aga ma arvan, et see tuleb ikkagi aja jooksul, mõtlen, kui praegu koolist tuleks keegi kahekümne aastane, et ta ei ole ju selles mõttes võib-olla seda ka õppinud. Aga sa ei oska kohe kõike seda nagu välja anda, et sa lihtsalt töö käigus nagu arenenud.”

F4: “Aeg on mind nagu muundanud selleks, et ma olen rohkem nagu hakanud väärtustama informatsiooni, lugu - jutustada lugu, jutustada stoorit läbi piltide.”

Kaks fotograafi ütles, et nemad pigem on lihtsalt fotograafi rollis. Üks neist leidis, et ajakirjaniku roll tuleb tema puhul võib-olla ainult seetõttu välja, et ta esindab väljaannet. Teine leidis, et siiski vahel täidab ta ka mõnes mõttes ajakirjaniku rolli – siis kui enne pildistama minekut end taustainfoga kurssi viib ja kohapeal vahel küsimusi küsib, kuid peab ennast ennekõike fotograafiks.

Kolmel fotograafil, kes end fotoajakirjanikena tunnevad, tekkis mingil hetkel arusaamine, et nad peaksid ka ise end uudistega kursis hoidma ja sündmuste vastu huvi tundma.

F2: “Ma olengi võib-olla üks lisaajakirjanik siis, et ma ei ole lihtsalt, kes teeb pilti, vaid ka noh, ma olen uudistega kursis. Hommikusel koosolekul pakun ideid, millest võiks teha või et kas me lähme sinna või et kas keegi tahab seda kajastada. Ja lisaks see, et ma ise toon nagu uudiseid majja või lugusid ja teen nendest nagu mingid niisugused nagu kokkuvõtted või fotolood. Et ongi just see, et sa ei oota keegi sulle midagi ütleks vaid sa ise nagu pakud.”

Selline suhtumine annab pildistamisele palju juurde, sest oskad tänu sellele sündmust paremini hoomata. Teisest küljest annab see võimaluse ise fotolugusid teha ning kajastada seda, mis fotograafidele endale huvi pakub ning mis võiks piltide abil avalikkusele huvi pakkuda. Samas peaks fotograaf siiski oskama ka kasvõi ühe kirjaliku lõiguga sündmust edasi anda, sest see annab talle vabaduse üksinda lugu kokku panna ilma, et peaks kaasama ajakirjaniku. Samuti võib oskus end ajakirjaniku rolli panna, aidata kaasa sündmuse kajastamisele. Üks fotograafidest tõi välja, et vahel nad koos ajakirjanikuga, teel sündmuskohta, arutavad sündmuse üksikasjad läbi ning ka tema saab sisendit anda uudise kajastamisele. Samuti on tal võimalus küsida kohapeal küsimusi, mis võivad aidata kaasa info kogumisele.

F4: „Kui me mingit kuskile intervjuule sõidame koos ajakirjanikuga, siis me juba arutame temaga seda asja ja tihtipeale on ka niimoodi, et kui me juba kuskil kohapeal oleme, siis ega kui mul on mingi huvitav aspekt või küsimus, siis ma ikkagi uurin selle kohta, et ma nagu ei ole vait kõrval.“

Teisest küljest on fotograafi töö kajastada sündmust visuaalselt ning see annab eelise näha detaile, mis ajakirjanikul võivad jääda märkamata. Seeläbi on võimalik küsida küsimusi, mis muidu oleks jäänud küsimata või anda uudisele laiemat ja sügavam konteksti.

F4: “Ma leian, et pilte tehes sa näed ja kuuled ja tajud rohkem kui lihtsalt ajakirjanik, kes tuleb oma läpakaga kohale, teeb oma pressiteate refereeringu ära. Fotograaf näeb läbi oma selle pika optika põhimõtteliselt silmamuna sisse. Ta näeb kõik detailid ära. See on nagu meie eelis.”

4.2.2. Eetilised dilemmad

Eetilised dilemmad ja eetikakoodeks on omavahel tugevas seoses. Eetilised dilemmad tulenevad vähemal või suuremal määral sellest, mis eetikakoodeks ette näeb. Intervjuudest selgus, et kuigi Pressifotograafide eetikakoodeksis ei ole punkti, mis lubaks fotograafil tööst ära öelda kui

sündmus on vastuolus tema isiklike tõekspidamistega, siis neil on siiski see võimalus olemas. Lahenduseks on oma fototoimetuse juhile olukorda selgitada ning võimalused läbi arutada. Üks fotograaf ütles, et neil on selline punkt töölepingus sees, mis ütleb, et on õigus tööst ära öelda, kui sündmuse asjaolud lähevad fotograafi moraali ja usuliste tõekspidamistega vastuollu. On tulnud ette olukordi, kus mõni fotograaf on tööst äraütlemise võimalust kasutanud.

F1: „Mul tuleb meelde, et mul oli selline olukord, aga ma ei mäleta, mis see oli. Ma olin suht pahane, et kuhu mind saadetakse. Osakonna juht oli minuga nõus. Veebiuudistest taheti pilte tungivalt. Minu meelest ma ei läinudki. See oli jälle mingi paparatsõ värk, mingisugune. Mõnikord tuleb neid paparatsõ asju ja neid on hästi vähe.“

Eestis on olukordi, kus sündmused on seotud fotograafi tuttavaga. Kui fotograaf teab varem, et kajastatava sündmusega on seotud mõni tuttav, siis on võimalus fototoimetuse juhile teada anda ja tööst ära öelda. Sellises olukorras öeldakse tööst ära enamasti seetõttu, et tuttavat kajastades on raskem sündmust neutraalselt edasi anda. Sellisel juhul saadetakse sündmust kajastama mõni teine fotograaf.

Aeg-ajalt võib ette tulla ka olukordi, kus sündmust kajastama minnes saab fotograaf alles sündmuspaigal teada, et olukord on seotud mõne tuttavaga.

F4: “Tuli info – Saku lasteaias viidi just kiirabi, reanimatsiooni, mäletad? Lähen kohale, olen esimesena kohal, näen politseid, näed mingeid kasvatajaid ehmunud nägudega. Olen eemal pika toruga, pildistan, püüan detaili. Korraga vaatan, tuleb üks mees, vaatan kurat see mees on mu tuttav mees, see on mu kolleeg, see on minu töökaaslane, kes töötab korrus allpool. Lähen ütlen tere. Siis ütleb, see oli minu laps. Kõik ja lõpetasin pildistamise. /.../ Eesti on kuradi väike küla, kõik tunnevad kõiki.”

Kolm fotograafi ütlesid, et pildistamise hetkel ei keskendu nad niiväga sellele, kas tehtavat pilti on eetiline avaldada või mitte. Pigem lähtutakse põhimõttest, et tee pilt ära, pärast on mille seast valida. Kui hakata kohapeal mõtlema ja jätta pilt tegemata, siis ei ole ka seda pilti hiljem valikute seas, aga võib-olla oleks see olnud hea pressifoto.

Samas kaks fotograafi ütlesid, et nemad mõtlevad juba kohapeal, milline pilt eetilise tõttu tegemata jätta, olles seega esimene nii-öelda filter sündmuse ja toimetuse vahel

F4: “ Ütleme see, et sa lähed mingile liiklusõnnetusele, kus on näiteks saanud viga või surma laps ja olles kohapeal, sa näed ja tajud põhimõtteliselt kõike, sa näed, kuidas see sündmus, kui sa oled seal kohal, siis sa näed, kuidas sinna tulevad kohale kellelegi lähedased, kelle maailm muutub ütleme, sel samal hetkel, kui sina seda jälgid, onju. Nüüd sul on küsimus, et kas ma teen selle pildi ära?”

Eestis üldjuhul ei kajastata enesetappe. Aeg-ajalt neid siiski kajastatakse, näiteks kui on tegemist avaliku elu tegelasega. On olnud üks olukord, kus kajastati enesetappu ja tegemist ei olnud avaliku elu tegelasega. Fotograaf arvas, et seda ei oleks pidanud kajastama, aga toimetaja palvel läks ta sündmuspaigale kohale.

F3: “Nagu seesama, tegin eksperimendi siin alles möödunud aastal, kui mind saadeti pildistama, suitsiidi sooritanud, noh, oli kuskil Tallinna lähedal, oli politsei teade, et leiti mees kuskil mere äärest, püstol kõrval, kuul peas. No mine kohale. Me ei kajasta enesetappe, sa tead, meie suhtumist. On vaja minna kohale, valvetoimetaja ütleb, et davai mine. No ma läksin, leidsin koha, leidsin suure vereloigu, aju tükid kõik. Mis ma tegin - ma pugessin lainurgaga sinna vere sisse, noh mitte sisse, aga väga lähedale niimoodi. Ma saatsin need pildid reaalajas toimetusse, hästi suure detailid just meelega, et pange üles ja mida valvetoimetaja tegi, ta pani need üles. Ja pärast sõimati, ma kuulsin, toimetuses, no miks neid pilte vaja üldse oli? A mis te mind saatsite sinna onju? Ehk siis hästi palju on selliseid vastuolulisi soove.”

Fotograafi eesmärk oli toimetajat šokeerida ja panna teda mõtlema, kas selliseid pilte peaks avaldama, aga toimetaja lisas pildid veebimeediasse üles, mis tekitas toimetuses hiljem pahameelt. See näitab, et kõik toimetajad siiski ei oma ühist arvamust selle üle, mida peaks kajastama ja mida mitte. Siit selgub hästi, et juhtumite puhul, mis on nõudnud inimohvreid või on tegemist enesetapuga, ei ole ühiseid seisukohti ja kokkuleppeid vaid on pigem nii-öelda hall ala. Pressifotograafi eetikakoodeks annab edasi pigem üldiseid juhiseid ja kohati võib neid vaadata soovitusena kui reaalsete reeglitena, mida ja kuidas peaks tegema. Ajakirjanduseetika koodeks on veidike konkreetsem kuid samuti üsna üldine, kui asi puudutab sündmuste kajastamist, mis on nõudnud inimohvreid.

Intervjuude käigus selgus, et erinevate väljaannete toimetuste ja fototoimetuste seisukohad erinevad enesetappude kajastamisel.

F1: „Kui Eesti Panga juht enesetapu tegi. Siis näiteks oli küll see, et meie ei läinud sinna kodu pildistama, aga V4 oli käinud drooniga seda aeda pildistamas, kust ta keha leiti. Meie rääkisime omavahel, me ei oleks läinud tegema, et see on nagu eetikavastane.“

Kui eelnevalt arvasid kõik fotograafid, et surm on elu osa ja seda peaks kajastama, aga nii, et see ei riivaks lähedasi ja lahkunu väarikust ning võiks edasi anda läbi detailide, siis antud juhul arvas üks fototoimetus, et selle enesetapu kajastamine selliselt oli eetikavastane. Põhjus oli selles, et tegemist oli lahkunu koduga, kus elab edasi tema perekond. Drooni kaadreid oli kokku 10, mis olid üpriski sarnased kuid mõneti erinevate nurkade alt. Antud juhul ei andnud 10 sarnast fotot, mis näitasid täpselt ära, kus maja asub, uudisele midagi juurde.

Rääkides eetilisusest ja selle peale mõtlemisest pildistamise ajal, siis kolm fotograafi olid seisukohal, et pigem teha see pilt ära, mis võib olla eetiliselt ebasobiv ja hiljem valida, millised neist toimetusele saata. Arvati, et sündmuse hetkel tuleb fotograafil säilitada külma närvi ja mitte mõelda sellele, mis juhtunud on. Kui mõelda ja jätta pilti tegemata ei ole hiljem seda pilti ka võimalik valida või valikust välja jätta, kuid võib-olla oleks see võinud olla väga hea pressifoto. Samuti võib sellest ühest fotost olla laiemalt ühiskonnale suurem kasu kui väiksemale vaatajaskonnale kahju. Siinkohal tuleb meelde tuletada eelnevalt käsitletud fotograafide seisukohta, et pilt, mis võib tunduda eetiliselt ebasobiv ei tähenda antud kontekstis pilti, mis võiks riivata lahkunu väarikust või lähedasi. Siin on mõeldud pilte, mis võivad vaatajaid šokeerida, nagu näiteks pildid surnukehadest kattega või detailid, mis tugevalt annavad edasi olukorra traagilisust.

F4: „Ma olen nagu mõelnud selle peale, et pigem teha. Et sellest võib olla suurem kasu kui nii-öelda suuremale laiemale vaatajaskonnale, kui kitsale vaatajaskonnale, noh, kahju.“

Kaks fotograafi omasid arvamust, et sellised pildid tuleks jätta kohapeal tegemata, mida nemad ise ja toimetus nagunii ei avaldaks. Mõlemad fotograafid on eetilistel kaalutlustel jätnud ka mõne pildi sündmuspaigal tegemata.

F4:” Kas ma teen selle pildi, kui üks isa saab teada, et seal laibakoti all on tema laps, kes just kümme minutit tagasi läks kooli, eks. Kes tuvastab oma lapse mitte

selle keha järgi vaid politsei nagu näitab talle seda koolikotti. See sama koolikott, millega poiss läks kooli. Ja see on su silmade all ütleme paari meetri kaugusel ja sul on kaamera käes. No teed sa pildi vä? Mina ei teinud pilti sel hetkel. Võib-olla ma olen vanaks jäänud, ma ei tea, võib-olla minus on seda, mul on endal lapsed onju. Sa ei saa olla nii julm, et sa nagu vajutad ära./.../ ma ei suutnud pilti teha, ma tõesti, ma panin kaamera kõrvale, ma ei suutnud, mul oli paha olla, mul oli täitsa vastik, ma nägin seda kõike, see on mul siamaani meeles.”

Teine fotograaf tõi näiteks olukorra, kus maja põles ning omanik kükitas ja nuttis maja ees. Sellest oleks tulnud tema sõnul väga tugev pressifoto, kus põlev maja oleks taustaks jäänud ning pilt oleks edasi andnud suurt kurbust. Tol hetkel leidis ta, et see ei ole tema silmis eetiline pilt, mille ta peaks jäädvustama.

Auto alla jäänud poisi juhtunu puhul jättis fotograaf pildi tegemata ka seetõttu, et olukord oli emotsionaalselt raske ning tal tekkis seos lapsevanemaks olemisega. Sel hetkel leidis ta, et see pilt ei ole väärt tegemist ja avaldamist, sest see jääks igaveseks interneti ning perekond peaks sellega edasi elama. Samas jääks see pilt ka visuaalselt tema mällu ning ta ei tahaks seda. Sama fotograaf tõi välja selle, et pilti tehes ta alati mõtleb sellele, et kas antud pilt võib muuta hiljem kellegi elu või kellelegi halba teha.

F3: „Ja mõtlengi, ma mõtlen seda, et kui ma vajutan selle pildi ära või minema saadun, siis sel hetkel ma võin muuta kellegi elu, kui ma võin sellega kuidagi halba, või haiget teha, valu teha. Ma iga kord mõtlen, mõtlen, et kas ma saadan või ei saada, panen üles või ei pane. Püüan olla niuke, noh, see on see, sul kuklas koguaeg taob, see ongi nii.“

Nii nagu on võimalik uudiseid, mis rikuvad ajakirjanduse head tava ja eetikakoodeksit tekstiga, on võimalik ka kaevata uudiseid fotode tõttu Pressinõukogusse. Ükski fotograaf ei teadnud, kas Pressinõukogusse on kaevatud uudiseid, mis kajastavad traagilisi sündmusi seetõttu, et on kasutatud ebaetilisi pilte. Küll aga on toimetustega otse ühendust võetud ja palutud pilt maha võtta, sest see ei ole eetiline. Selline juhtum oli näiteks 2017 aastal, kui kajastati, kuidas põder Laagna teel jahimeeste poolt maha lasti, sest oli auto alla jäänud. Antud pilt kujutas põtra ja teda sihtivat jahimeest ning oli nomineeritud 2017 aastal uudise kategoorias Aasta Pressifoto tiitlile.

F2: „Sellest tuli tohutu skandaal, et kas ajakirjandus peab seda näitama. See tundub nii absurdne selles mõttes, et justkui näitame iga päev mingeid avarii fotosid, eks ju, või maailma meedia näitab hoopis seda, mis toimub kuskil rindejoontel, ja ma ei tea kuskil noh, Araabia riikides ja siis meil on siin põder, kes lastakse maha, sisuliselt taheti seda looma aidata, sest tal oli auto otsa sõitnud, ta oleks nagunii ära surnud, ja siis me saame nagu laviini osaks, et kuulge, mida te teete seal umbes, see tundub nii siuke, et mis maailmas need inimesed elavad, kes niimoodi ütlevad.“

4.2.3. Emotsionaalne raskus

Lisaks eetikakoodeksile, on eetilised dilemmad tugevalt seotud ka emotsionaalse raskusega ehk sellega kui tugevat emotsiooni pildid tekitavad. Neli fotograafi ütlesid, et nad distantseerivad emotsionaalselt ennast sündmusest, mis võib tekitada emotsionaalsust ja kurbust. Traagiliste sündmuste kajastamist võetakse tööna ehk ülesandena olukorda jäädvustada ning seda edasi anda. Ühest intervjuust selgus, et fotograaf ei identifitseeri ennast läbi töö ehk tema on tööst eraldiseisev. See aitab tal emotsioonid ja tunded kõrvale jätta ning traagilised sündmused ei mõjuta teda pärast sündmuse pildistamist. Mitme intervjuu põhjal selgus, et fotograafi ülesanne on säilitada kainet meelt ja olukord neutraalsel viisil edasi anda.

F2: “Et minu jaoks ei ole nagu niimoodi, et okei, et meil on seal avarii, milles on hukkunu ja nüüd ma peaksin kuidagi ise hästi emotsionaalne selle peale olema. Mina just olen see, kes peab nagu kainet meelt hoidma ja selle sündmuse nagu edastama täiesti neutraalsel viisil. Ja ma ei saa ju seal kuidagi ennast välja elada või ma ei tea, kaasa tunda või midagi sellist.”

Sündmuse emotsionaalselt läbielamine võib tekitada fotodes kallutatust, sest sel juhul ei suuda fotograaf nii-öelda kainelt mõelda, seetõttu on oluline selliseid emotsioone endast mitte läbi lasta.

Emotsionaalselt kõige raskemaks sündmuseks pidasid fotograafid matuseid. Neid on raske pildistada, sest lahkunu lähedased väljendavad suurt kurbust. Üks fotograaf tõi välja, et kui hakkad mõtlema, mida lähedased tunda võivad ja mida nad läbi elavad, siis on väga raske. Nagu eelmises alapeatükis välja tõi, siis üks fotograafidest ütles, et tema jätab kohapeal pildi tegemata, kui tunneb, et tehtav pilt on liiga tugeva emotsionaalse laenguga. Põhjuseks suuresti see, et pildistades näeb ta olukorra kõiki detaile ja see pilt talletub talle mälu.

F3: "Ja sa näed ainult seda kurbust nii füüsiliselt, et sa oled lõpuks tõesti tühjaks pigistatud niisugune nagu tühi kott, ütleme nii. Ja siis tuleb teade peatoimetajal, et minge, tehke pilti, aga me ei pea neid avaldama. Miks? Miks ma lähen, milleks mul seda vaja teha on?"

Samas ütles F3, et ei ole võimalik kunagi ette teada, mis sündmuskohal ees ootab, mis sest, et sündmuskohtadel on palju käidud. Seega ei ole võimalik end ette valmistada traagiliste sündmuste kajastamisel.

Fotograafid töid näideteks erinevaid juhtumeid, mis nende silmis on vähemal või rohkemal määral emotsionaalsed olnud. Näiteks toodi Jüri Aarma rongi alla jäämine.

F1: „Noh, võib-olla see, mis on üks emotsionaalsemaid juhtumeid, kui Jüri Aarma rongi alla jäi, siis ma mäletan, et üks toimetuse fotograaf näitas ja suumis pildi sisse, et roosa aju oli rööbaste vahel. Noh, mõni nõrganärvilisem kindlasti, hakkaks kohe või mis iganes... Aga noh, meil vist ei ole kedagi sellist. Veits nagu veider on ikka, nagu kahju ja halb on vahel ikka pilti teha, eriti kui on mingi tuntud inimene.“

Teine fotograaf tõi näiteks hoopis raskes seisus loomad, kus ta tundis endal vastutust lugu edasi anda ning nutmine ei oleks tol hetkel eesmärgile kaasa aidanud.

F2: „Olen tundnud korraks, et okei, et ma olen vist ainuke, kes nagu siin ei nuta, on loomadega seotud olukorraga. Et me käisime mingis laudas, kus oli noh, loomad olid nagu väga harva hoolitsuse all, lehmad siis mingi vastsündinud vasikas, kes oli noh, peaaegu nagu suremas, siis tuli just loomakaitse ja nuttis seal. Minu ajakirjanik nuttis, siis mina olin seal ja mõtlesin, et ja mul on nagu tohutult kahju, aga ma ei saa mitte midagi teha, kui ma siin tõnnin.“

Samuti toodi näiteid pressifotodest mujal maailmas. Üks fotograaf tõi sama näite, mida ka teooria peatükis mainisin ehk Kevin Carteri tehtud pilt nälgivast lapsest ja raisakotkast.

Kuigi on toimetustel seisukoht, et surnukehasid ei kajastata, siis ka detaili- ja sümbolpildid võivad emotsionaalselt mõjuda. Eestis ei ole veel tavaks uudiste juurde lisada märget, et fotod võivad sisaldada häirivat materjali. Üks fotograafidest tõi välja, et mujal maailmas seda juba tehakse ning seda võiks rakendada ka Eestis. Kaks fotograafi arvasid, et inimesed taluvad tänapäeval vähem ning on emotsionaalsemad. Intervjuu tulemustest lähtuvalt arvan, et Eestis ei kasutata märget

seetõttu, et sündmuseid kajastatakse selliselt, et emotsionaalselt raskeid pilte pigem ei kajastata. Selliseid fotosid jõuab meediasse väga vähe, näiteks võib tuua eelpool mainitud põdra maha laskmise foto.

4.2.4. Vastutus

Rääkides vastutusest, mis piltide valikuga tekib, siis leiti, et vastutus tekib juba siis, kui sündmuskohal pildistad ning hiljem valid, millised pildid toimetusele saadad. Fotograafide töö seisneb lisaks pildistamisele ka oskuses pilte valida uudise juurde.

F1: „Kui on mitu sarnast pilti, siis ma valin sealt ühe, et ma ei pane kaks tükki üles, ja siis ongi, et valitakse see kahest kehvem, ja siis on see minu süü põhimõtteliselt. Et seal võib-olla ongi see vastutus. Et, teha juba paremat eeltööd nii-öelda..”

Põhiline vastutus seisneb fotograafide sõnul selles, et meedias sündmust kajastades on fotode all fotograafi nimi, mis tähendab, et fotograaf on nende fotode autor. Seega lasub vastutus piltide üle siiski fotograafil kuigi need on sinna lisatud paljudel juhtudel kellegi teise poolt ning vastutus võiks justkui olla pildi lisajatel. Sellisel juhul peaks huvi tundma ka selle üle, mis meediasse üles läheb, sest fotograafi nimi on pildi all. Enamikel juhtudel on võimalik toimetajale öelda, kui mõne pildi võiks siiski galeriist maha võtta.

F4: “ Et lõpuks nagu ikkagi sina vastutad. Et mis, mis sinu nime alt seal üleval on, ja siis on juba sinu enda mingi kriitikameel, et kas see on sinu jaoks okei, kui on selline valik. “

F2: “Kui sa oled selline fotograaf, kes lihtsalt istub ja ootab käsku ja ei avalda pärast arvamust, see on sinu probleem. Et pigem nagu ma arvan, et see ikkagi see fotograaf peaks ise olema ka aktiivne suhtlema, teada andma ja vastutama selle eest, mida ta pakub, loomulikult siis tema on ju selle pildi teinud.”

Üks fotograafidest leidis, et pigem ei tahaks seda vastutust enda peale võtta meediasse minevate piltide valiku üle kuna see on üsna väsitav, eriti kui fotograaf teeb sündmuse jaoks palju pilte. Usaldab enamasti toimetajat ja neid, kes selle valiku teevad. Kui tegemist on mõne portreolooga, siis aeg-ajalt ta soovitab, millist pilti võiks kasutada, suunates tähelepanu pildi huvitavatele aspektidele. Näiteks kui pilt on tehtud huvitava nurga alt, pildil on mingi vari või peegeldus.

F3: “ No eks ma lähen pärast vingun natuke, miks te selle pildi valisite. Aga ma usaldan neid, las teevad oma tööd, ma ei saa sekkuda igasse....,

Selline usaldamine toob kaasa olukordi, kus inimesed võtavad ühendust otse fotograafiga, kui arvatakse, et mõni pilt ei peaks galeriis kajastatud olema. Sellised olukorrad leiavad aset üldjuhul siis, kui toimetus on uudise autoriks lisanud Toimetus, mitte ajakirjaniku või toimetaja nimeliselt. Sellisel juhul on ainuke nimi uudise juures fotograafi oma ning inimesed saavad kirjad otse fotograafile.

F3: „Mul on tulnud palju kirju, et milleks neid vaja oli, eks ju. Mingi aeg ma vastasin kirjadele, palun pöörduge päevatoimetaja poole, mina ei tegele piltide valikuga. See hakkas tüütuks muutuma, noh, ma ei taha suhelda, ma saan negatiivset energiat sellest kirjast. Siis ma olen alati forwardinud need kirjad sinna päevatoimetusse, tegelege! Ja siis ma olen alati öelnud ka, et kuulge, kas sa häbened oma töökohta, miks te oma nime ei pane, miks mina pean olema oma nimega seal all, ebameeldiv uudis.”

V4 toimetuses, kus fotograaf on ise galerii kokku pannud, jõuab fotograafile fotode valiku kohta e-maile väga vähe. Võrreldes seda aspekti toimetuste töös, siis antud juhul võib vahe tuleneda sellest, et fotograafil on suur kontroll piltide üle, mis uudisega üles lähevad. See tähendab, et tema lähtub Pressifotograafi eetikakoodeksist ning omab nii-öelda visuaalse kirjutamise oskust ehk oskab oma pilte vastavalt uudisele ja ettekirjutistele valida. Kui rääkida saabuvate e-mailide sisust, siis need on enamasti pigem negatiivse alatooniga ja paluvad pilte veebist maha võtta.

F4: “ Aa, see oli päris naljakas. Ma saatsin siis, kui oli see maskivastaste auto paraad. Pildistasin seal parklas mingeid autosid ja siis tuli üks kiri, et oh sealte galeriist, et number see pilt, see on minu auto, võtke see maha, ma ei ole üldse seotud asjaga. Siis võtsin kohe maha ja kirjutasin ka, et pole hullu. Noh, ja siis kui see paraad lõppuks jõudis lauluväljakule, sama auto seal. Siis ma pildistasin ta uuesti ja lisasin üles tagasi, et no lihtsalt nagu ninanipsu anda, või et noh ei ole mõtet mulle nagu valetama hakata.”

Selliseid e-maile jõuab ka teistesse toimetustesse, kus inimesed on palunud pilte maha võtta, kuna neile ei meeldi nende välimus antud pildil või on jäänud kaadrisse koos armukesega ning ei taheta, et elukaaslane teada saaks. Enamasti tullakse sellistele palvetele vastu kui tegemist on sündmustega, kus kajastatakse suuremat gruppi inimesi, näiteks kontserdid ja muud sarnased

sündmused. Kui foto puhul kaalub üle uudisväärtus ja avalik huvi, siis sellistele palvetele vastu ei tulda. Näiteks toodi foto Lasnamäel auto alla jäänud põdrast, kes jahimeeste poolt maha lasti. Toimetus sai kirja, kus paluti pilt maha võtta, sest see on liiga häiriv. Üldjuhul ei võeta pilte maha siis kui kaebajaks on keegi, kes pole uudisega või fotoga seotud.

F2: „Ei, me ei võtnud seda maha, et kui see on ikkagi suurepärase pressifoto, nagu see oli, siis sa ei võta seda sellepärast maha, et keegi, mingi täiesti kontekstiväline inimene ütleb sulle, et talle ei meeldi see, mida ta pildil näeb. Et jah, see sai põhjendatud, minu meelest isegi mingi arvamusartikkel sellel teemal kirjutatud, ka veebikonstaabel osale, selles protsessis, see käis läbi Facebooki ja sai põhimõtteliselt kõikidele osapooltele selgeks tehtud, et see ongi ajakirjandus. Ja kui sulle see reaalne elu, mis meie ümber toimub, ei meeldi, siis noh, ära vaata. Midagi ei ole teha. Nii lihtsalt on.”

4.3. Edasi- ja tagasiside mõju pressifotograafide töös

4.3.1. Suhe toimetusega

Väljaande V1 ja V3 puhul tuli intervjuude põhjal välja, et fototoimetust ei peeta väga oluliseks partneriks või suhtutakse sellesse kohati toimetuses eraldiseisva osana. Fotograafid on need, kes täidavad pilditegija rolli ning kajastavad seda, mida toimetus neile ütleb. Nende vabadus seisneb selles, kuidas nad läbi fotode sündmust edasi annavad. Siinkohal ei tohi siiski ära unustada eelpool mainitud, et neil on õigus tööst ära öelda, kui see ei käi tõekspidamistega kokku või neil ei ole sündmust võimalik neutraalselt edasi anda. Toimetuse suhtumine võib tekitada käega löömise tunnet.

F4: „Ja ma mäletan siis kui V3 veel olin, siis noh, seal oli ma ei ütle, et nüüd on, aga, aga sel ajal oli võib-olla natukene selline seal fototoimetuse ja natuke selline nagu käegalöömise tunne või, või kuna seal jäi mulje, nagu fototoimetused ei peeta nagu väga oluliseks partneriks on ju, siis pandi ka nagu kõik ülesse, aga samas see tekitas nagu trotsi.“

Ka F3 intervjuust selgus, et V3 toimetuses vahel fotograafe ei kuulata, mis puutub sündmuste kajastamise olulisusesse. F3 tõi näite enesetapu kajastamise kohta, kus tema oli seisukohal, et seda ei peaks kajastama, aga toimetaja saatis ta sündmuspaigale. Intervjuust ei selgunud, kas ta tol

hetkel seda ka toimetajale väljendas, kuid tegi sündmusest pildid ja need pandi galeriina veebi üles. Toimetuse juhid leidsid, et selle sündmuse kajastamine selliste piltidega ei olnud eetilise.

F3: “Ma kuulsin hiljem, et oli olnud koosolek, kus toimetuse juhid istusid koos, arutasid ja targutasid, /.../, ja siis küsiti, et miks päevatoimetaja pildid välja pani, miks neid vaja oli, aga keegi küsinud seda põhiküsimust, aga miks see fotograafi tuli saata, kuna me ei kajasta enesetappe, on ju. Aga pildid olid väljas “Türisalu pangalt leiti surnud mees.” Seal oli suur vereloik, meeter korda meeter, latakas, aju oli sees. /.../ Et aga no siukest nagu rumalust on kohati, ütleme meedias mõtlematust nagu fotograafide suhtes, noh, et mine tee ära või pärast otsustame. Aga tule kaasa. Ma olen seda alati öelnud, et tulge kaasa, vaatame, mis tunne teil endal tekiks.”

F3 toob ka välja selle, et toimetajatel on kombeks rääkida meie vormis, kui asi puudutab pildistamist. Seda vormi kasutades mõtlevad nad aga alati selle all ainult fotograafi. See tähendab, et kui nad meie vormis räägivad kuskile minemisest, siis nad ise tegelikult fotograafiga kaasa ei lähe vaid annavad fotograafide ülesande minna midagi kajastama või mõnelt sündmuspaigalt uuesti läbi käia, kui pildid ei olnud sellised nagu toimetaja lootis saada.

F3 „Lähme teeme veel ühe ringi sündmuskohal, see käib meil kogu aeg, toimetaja poolt, lähme, käime, vaatame veel, ma olen alati öelnud, et kust ma su peale võtan, lähme nüüd. Noh, tal on see mõiste.“

Samuti ei vaadata üle fotograafide valikut piltidest, mis uudise juurde lisatakse. Igaüks justkui täidab oma rolli, aga koostööd ja suhtlust omavahel tundub olevat vähe. Kuigi fotode valik toimetusele edastamiseks on peamiselt fotograafi ülesanne, siis piltide valik uudise juurde on fotograafide sõnul toimetaja või ajakirjaniku ülesanne. Sama kehtib ka V1 toimetuse puhul. Kuid tundub, et uudise veebimeediasse üles panija jätab oma ülesande täitmata, sest eeldatakse, et fotograaf on edastanud valiku uudise juurde mineva galerii jaoks. See tähendab, et kõik pildid fotograafi saadetud valikust võib üles panna.

Rääkides traagiliste sündmuste kajastamisel kaasnevatest emotsioonidest ja emotsionaalsest raskusest, siis toimetuse ei toeta fotograafe traagiliste sündmuste kajastamise tagajärjel tekkinud emotsioonidega toimetulekul. Neli fotograafi leidsid, et toimetuse poolne tugisüsteem ei olegi tungivalt vajalik, sest Eestis tuleb väga harva ette sündmuseid, mis võiksid fotograafidele kuidagi rängalt mõjuda. Arvati ka seda, et sellise toetuse vajadus toimetuse poolt sõltub fotograafist endast

ja sellest kui tundlik fotograaf on. Samas arvas üks fotograafidest, et kui tal tekiks olukord, kus ta tunneks, et tal oleks vaja professionaalide abi traagilise sündmuse tõttu emotsioonidega toimetulemisel, siis ta kindlasti seda abi ka toimetusele saaks.

Kuigi enamik fotograafe ei tundnud suurt vajadust toimetuse poolse tugisüsteemi vastu, tõi üks fotograaf välja vajaduse teistsuguse toe järele. Nimelt tõi ta näiteks lähetustel käimise ning sellega kaasneva toimetuse poolse korralduse. Toimetus tagab fotograafidele lennupiletid ja majutuse kuid taustainfot ja kontakte kellega kohapeal suhelda peab fotograaf ise otsima. Ühtlasi saadetakse fotograaf tihti üksi lähetustele ehk ta peab igas olukorras üksi hakkama saama ning tal ei ole kellelegi toetuda. Siinkohal võib välja tuua, kui oluline on, et fotograafil oleksid baasteadmised ja oskus end ajakirjaniku rolli asetada.

F3: „Oskused on sinu suurimaks needuseks, kui sa oskad informatsiooni saada, oskad analüüsida, sul on allikad, ole ettevaatlik!“

Fotograaf arvas, et mõnikord oleks hea kui keegi toimetusest veel lähetusel kaasas oleks, et oleks kellegagi infot ja emotsioone jagada ja toimuva üle arutada. Mõnel lähetusel võib kohata ka teisi Eesti delegatsioone, kellega sündmuste üle saab arutada. Osad lähetused võivad olla emotsionaalselt üsna rasked, näiteks rindejoonel käimine või rahutuste kajastamine mujal maailmas. Lähetustel olles ja lähetustelt tagasi tulles, ei ole fotograafidel samuti tugisüsteemi ning nad peavad oma emotsioonide ja tunnetega ise toime tulema.

F3: „Kui sa käid välismaal, käid mingil lähetusel, siis seda maha laadimise võimalust, noh, sa oled üksi seal eks, ei ole, nii et keegi helistab sulle. Sa saadad sealt omal initsiatiivil teksti, mingit videot, mingit fotot, mingit asja, kõik see, mis sinna läheb, nende jaoks on puhas kuld, et nemad saavad öelda, et neil on oma mees seal, tooda aga.“

Siinkohal saab väita, et antud olukorras toimetus saab kasu, aga fotograafi toetab selles väga vähe. Seega fotograaf on igas mõttes üks.

4.3.2. Edasi- ja tagasiside

Kõikide fotograafide sõnul traagiliste sündmuste kajastamisel toimetus neile eriti edasisidet ei anna. Toimetuse poolt öeldakse sündmuse olemus, asukoht ja kas on vaja foto- või videomaterjali. Kuigi intervjuude põhjal selgus, et on olukordi, kus toimetaja küsib, miks mõni pilt tegemata jäi,

siis fotograafid ei seostanud seda edasisidega. Nagu eelnevalt välja toodud, siis fotograafide arvates tuleneb toimetaja rahulolematuse hoopis sellest, et ta on enda jaoks peas mingit pilti ette kujutanud, aga ei ole ise päriselt sündmuskohal olnud. Fotograafid leidsid, et põhjalik edasiside ei olegi nii oluline, piisab sellest kuidas seda praegu edasi antakse. Esiteks ei ole aega pikalt arutada ja teiseks ei teata enne, mis sündmuskohal toimub. Pigem minnakse sündmuskohale ja vaadatakse alles siis mida jäädvustama peaks.

Edasisidet peetakse oluliseks näiteks portreelugude puhul, kus fotograafil oleks enne pildistamist hea teada, millest artikkel täpsemalt räägib, et oleks võimalik teha pildid, mis lugu visuaalselt toetaksid. Samuti arvati, et alati on võimalik ise küsida, kui fotograaf tunneb, et infot on liiga vähe. Intervjuudest selgus, et fotograafidel on täielik vabadus ise otsustada, millised pildid sündmusest teha ja millised toimetusele edastada.

Tagasisidel on fotograafide silmis oluline. Kõik fotograafid ütlesid, et nad saavad tagasisidet – nii positiivset kui kriitilist tagasisidet. Kui tagasiside kohta fotograafidelt intervjuu käigus küsisin, siis kõik fotograafid rääkisid esmalt vaid positiivsest tagasisidest. Positiivset tagasisidet saadakse kõige rohkem – enamasti kiidetakse mõnda pilti, mis teiste silmis hästi on välja tulnud.

Tavaliselt saadakse tagasisidet enamasti fototoimetajalt ja teistelt fotograafidelt. Tihti kasutatakse tagasiside puhul väljendeid „hea pilt“, „lahe pilt“, „äge pilt“ ja nii edasi, mis otseselt fotograafidele ei ütle, mis antud pildi juures on hästi tehtud. Kui teised fotograafid töid kiidavad, siis tihtipeale uuritakse ka kuidas üks või teine pilt tehtud on. Samas toodi ka välja see, et kui tagasisidet tehtud fotole ei tule, siis Eesti kontekstis on tegemist hea pildiga. Eestlastel ei ole kombeks kiita vaid pigem laita ja hea pildi puhul ei öelda midagi. Tagasiside vähesus võib tuleneda sellest, et toimetusel on koguaeg kiire – tehakse pildid ära, pannakse uudis üles ja minnakse uue uudise juurde. Vahel tuleb positiivne tagasiside ka otse allikalt.

F3: „Igasuguseid naljakaid tagasisidesid on olnud, a'la kuni Jüri Rataseni, kes helistab pärast seda, kui ilmub pilt läbi akna pildistatud, Mart Helmega löövad klaase kokku. Lähen koju, vaatan, põmm Ratas helistab: „Mina, Pirita linnaosa kodanikuna tahan sind kiita piltide eest“. On see tagasiside või? Ma ei tea.“

Aeg-ajalt saadakse lisaks heale tagasisidele ka kriitilist tagasisidet. Kriitiline tagasiside tuleb enamasti fototoimetaja või toimetaja poolt.

F2: „Et, aga selle kohta ma ka nagu ütleks, et see inimene, kes töötab nagu toimetuses, kes nagu põllul ei käi iga päev, siis ta suudabki nagu endale mingid ideaalsed asjad pähe välja mõelda. Et see, igast sündmusest ei tule, lihtsalt on, midagi ei ole teha, siis tuleb sihuke tavaline pressifoto, aga see ei ole nagu mingi suurepärase meistriteos.“

Vahel tekib toimetajatega vaidlusi, mida oleks pidanud pildistama ja mida mitte. Vaidlused tulenevad enamasti sellest, et toimetajad ei tea, mis sündmuspaigal toimub. Toimetaja oleks tahtnud saada mingit kindlat pilti, mida fotograaf ei teinud ning mida ilmselt väljaandes tegelikult ei kajastataks.

F3: “Nad ei saa aru, ühel hetkel, olles mina seal tänava peal, ma ei too seda pilti. Küsib, mis sul viga, miks sa pilti ei too? Ma tulen ka tänavale. Ma ütlesin tule, tule, tule vaatame, tuleme koos, lähme koos sinna laibakoti juurde, vaatame seda pooleks sõidetud inimest raudtee peal. Miks ma teen seda pilti, mis te ei avalda? Ma tean, et seda pilti mitte kunagi keegi Eestis ei avalda ja siis ma jätan selle tegemata.”

Fotograafid tõid välja selle, et tema fotograafina on sündmuspaigal ja näeb olukorda, toimetaja on samal ajal toimetuses. Üks fotograafidest arvas, et toimetajad võiksid fotograafe rohkem usaldada, sest nemad omavad infot, mis sündmuspaigas toimub.

F3: „Fotograaf, on sinu silmad seal kohapeal.“

Lisaks sellele, et fotograafid ise tagasisidet saavad, annavad nad seda aeg-ajalt ka ise teistele fotograafidele. V4 toimetuses toodi välja tagasisidet soosiv vaba õhkkond, kus konstruktiivse kriitika andmine on tavapärane. Samuti vaatavad fotograafid teiste fotograafide pilte, kui need on tehtud sündmusest, kus mõlemad kohal olid. Sel juhul tihti võrreldakse ja vaadatakse, millise nurga alt keegi pilte on teinud või mis on teisel fotograafil paremini välja tulnud. See tähendab, et fotograafid vaatavad kriitiliselt nii enda kui konkurentide pilte. Samas leiavad nad, et see aitab ka areneda. Mis puutub traagiliste sündmuste kajastamisse, siis nende piltide analüüs üldjuhul ei anna sellisel kujul midagi, sest sündmuspaigal on kiire ja ei ole aega mõelda sellele, mida oled varasemast analüüsist meelde jättnud. Sündmuspaigal käitutakse siiski rohkem sisetunde põhiselt.

Rääkides tagasisidest, mis fotograafide jaoks puudu on, siis üks fotograafidest tõi välja, et küljendajatelt võiks tulla rohkem tagasisidet või edasisidet pildi kohta, mida tahetakse lehes

kasutada. Sellisel juhul teaks fotograaf kuidas fotot sobivaks töödelda – kas pildi kompositsioon on paigas või kas pilt peaks olema heledam või tumedam, et see prinditud kujul hea välja näeks.

F1: “Kasvõi selles, et kuidas, kuidas näiteks croppida või kas ma peaks töötleva natuke heledamaks pildi või, mingeid selliseid asju vaata, et seda tegelikult ei ole ka. /.../, aga tegelikult tahaks näha rohkem nagu sellist noh, nende poolt tagasisidet nagu noh, soove meile, et mida ma peaks tegema, võib-olla veel pildistama.”

Üks fotograaf tõi välja ka selle, et fotograafid ei saa omavahel kunagi kokku. Fotokoosolekuid ei ole, mis soodustaks mõtete vahetamist ja pressifotograafia üle arutamist. See aitaks kindlasti kaasa ka kiiremale arengule ja nii-öelda pressifoto kogukonna tekitamisele. See tähendaks, et oleks rohkem üksteise toetamist ja võib-olla ka tagasisidestamist.

F3: „Mina küll tahaks saada kokku, rohkem rääkida inimestega, loopida mõtteid, ideid, aga meil ei ole sellist asju“

5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Magistritöö eesmärk oli uurida pressifotograafide kogemusi traagiliste sündmuste kajastamisel. Uurimisküsimused, mis töö eesmärgi saavutamiseks püstitasin, olid järgmised:

1. Milline on pressifotograafide tööprotsess emotsionaalselt rasketel sündmustel kajastamisel?
2. Millised on põhilised kaalutluskohad traagiliste sündmuste kajastamisel?
3. Kuivõrd mõjutab edasiside ja tagasiside pressifotograafide tööd?

Esmalt annan vastused püstitatud uurimisküsimustele ning arutan töö tulemuste ja seoste üle. Lõpetuseks kirjeldan võimalusi edasisteks uuringuteks.

5.1. Järeldused

5.1.1. Tööprotsess traagiliste sündmuste kajastamisel

Protsess

Linnap on oma töös välja toonud Chalfeni (2001) käsitluse perekonnapiltide kontekstis kommunikatsioonisündmuse pildistamise protseduuride ja komponentide struktuuriks ühendamise. Esmalt toimub sündmuse planeerimine, seejärel pildistamine, valik ja toimetamine ning lõpuks eksponeerimine. Pildilise kommunikatsiooni komponentideks on osalejad, keskkond, teemad, sõnumi vorm ja kood (2001, viidatud Linnap, 2006: 57 kaudu). Intervjuudest selgus, et protsess on üsna sarnane nagu Chalfen kirjeldas. Fotograaf saab info toimetusest ja toimub planeerimine, seejärel pildistamine, valik ja toimetamine ning lõpuks eksponeerimine. Traagiliste sündmuste puhul võib planeerimise faasiks lugeda vaid planeerimist kuidas ja millal sündmuspaika jõutakse. Komponentideks on traagiliste sündmuste puhul samuti osalejad, keskkond, teemad ja sõnumi vorm.

Ajasurve

Traagiliste sündmuste kajastamisel on oluline faktor ajasurve. Nagu F4 ütles, siis kohe hakkab kiire. Ajasurve tuleneb suuresti vajadusest kiiresti kohale jõuda, et saada häid pilte sündmusest. Siinkohal tuleb rääkida ka ajasurve mõjust eetiliste valikute tegemisele. Eetilisi valikuid mõjutab ajasurve ehk vajadus fotosid ja videoid avaldada kohe, kui midagi uudisväärusliku toimub (Mäenpää 2014: 94). See tähendab, et fotograaf peab saatma sündmuse ajal mingi valiku piltidest

juba toimetusele. Reaalajas uudiste avaldamist peetakse väga oluliseks, kuigi see nõuab kohesuse ja objektiivsuse balansseerimist. Fotode töötlemist peab tegema nüüd palju kiiremini kui varem ning otsused, mis seda puudutavad, tehakse fotoajakirjanike poolt nii-öelda hallis alas paiknevate igapäevaste tööpraktikate käigus, kus käitumisreeglid võivad olla mõnikord väga ebaselged (Mäenpää 2014: 94). Samas ütlesid fotograafid, et fotosid on võimalik töödelda ka juba kaameras ning kaamerast töödeldud foto toimetusele saata.

Üleminek digitaalsele fotograafiale on muutnud pildistamise olemust. Enamik digipeegel- ja hübriidkaameraid võimaldavad pildistada viis või rohkem kaadreid sekundis, mis tagab piiramatult arvu fotosid. Sellega seoses on muutunud otsustusmoment ja strateegia pildi tegemisel – otsustusmomendi identifitseerimisel ja kohele reageerides on fotograafidel võimalik olukorrast jäädvustada lugematu arv fotosid (Klein-Avraham, Reich, 2016: 434). Selle asemel, et teadlikult identifitseerida otsustusmoment ja kohele reageerida, saab fotograaf teha jäädvustamiseks suure arvu fotosid ning jätta otsustusmoment hilisemaks, omamata survet ja sündmuskohhta ümbritsevat müra. Ühtlasi võimaldab see fotograafil vähem aega sündmuskohal viibida (Klein-Avraham, Reich, 2016: 435). Samuti on pildistamise olemust muutnud asjaolu, et enamik digipeegel- ja hübriidkaameratel on võimalus tekitada kaamerast wifi võrk, mis tagab võimaluse kohele pildid toimetusse saata, mis samuti vähendab sündmuskohal viibimise aega, aga ka hilisemat toimetuses viibimise aega, kus piltidega tegelema peab. Selle tõid välja ka kõik fotograafid sündmuse kajastamise protsessis. Kohene piltide avaldamine on pannud fotograafidele peale surve saada head pilti kiiremini, kuid võimalus galeriid hiljem täiendada, leevendab seda survet.

Piiratus

Bryant (1987) ja Keane' on välja toonud mõtte, et otsustatakse sisetunde põhjal kui kaugele võivad nad varjatuna või asukohta tungides minna, et pilt kätte saada (1995, viidatud Mitchell 2000: 3 kaudu). Sama kinnitasid ka fotograafid juhtumite puhul, kus politsei ei olnud veel linte üles seadnud sündmuspaigale. Fotograaf otsustab sisetunde ja sisemise moraalse kompassi järgi, kui kaugele ta sündmuspaigal minna võib. Siinkohal tuleb mainida, et nad siiski lähtuvad ka eelnevatest kogemustest sündmuspaikadel, millest on kujunenud mingisugune tunnetus. Ühtlasi kui politsei on sündmuskohal ei ole võimalus ilmselt väga vabalt asukohas ringi liikuda.

Surnukeha kajastamine

Morse toob välja, et fotod võivad küll muuta uudise auditooriumile arusaadavaks, aga surmade puhul, ei saa ohver ise valida, kas ta muutub avalikkusele vaatepildiks või ei (Morse, 2014: 100).

Kuna ootamatu surm võib kanda endas moraalset, sotsiaalset, poliitilist ja vahel ka kriminaalset tähendust (Morse, 2014: 101), siis üldjuhul selliseid sündmuseid kajastatakse. Siinkohal tuleb fotograafil kasutada enda moraalset kompassi ehk sisetunnet, mille abil otsustada, kuidas sündmust kajastada. Morse toob välja mõtte, et fataalse juhtumi visuaalne dokumentatsioon võib olla verine ja hirmus, ehk sellised kujutised võivad surnu ja tema perekonna väärikust alandada ja leiab, et lisaks ohvri väärikusele, tuleb mõelda ka lahkunu lähedaste tunnetele, sest ka nemad omavad õigust privaatsusele.

5.1.2. Traagiliste sündmuste olulisus

Nagu intervjuudest ka selgus, siis fotod on olulised, sest neil on kõrge uudisväärtus. Põhiliselt nähti hea pressifotona pilti, mis näitab pinget, vastuolu või konflikti. Rössleri visuaalsete uudiskriteeriumite järgi on pilt pressis esitamist väärt kui pildil on kahjustused, vägivaldsus/agressioon, vastuolulisus, kuulsused/prominentsus, ootamatu emotsioon, teostus ja tehnika või seksuaalsus/erootilisus (Rössler, jt 2011: 417). Intervjuudes tuli mitmeid näiteid traagilisi sündmuseid kajastavate piltide kohta, millel oli näha vägivaldsust ja agressiooni, vastuolulisust ja ootamatut emotsiooni ning mainiti ka teostust ja tehnikat. Näiteks pilt põdra maha laskmisest, kus on näha vägivaldsus ja agressioon. Samuti pilt kui Indrek Tarandile jalaga Riigikogu ees meeleva avaldusel – pilt omas endas vastuolulisust ja agressiooni.

Kuulpaki töös selgus, et surmavisuaalide avaldamisel on sageli oluline eesmärk raha teenida. Seega seostub uudisväärtus ka tugevasti reklaamirahadega. Kuulpak siseringi uurijana tõi välja, et uudiste toimetuses jälgitakse lugejate arvu ning see on mõõdik loo edu või ebaedu määramisel. Negatiivsed sündmused, eriti õnnetusjuhtumid saavutavad suure lugejaskonna (Kuulpak 2020: 33). Sama väitsid ka fotograafid läbi viidud intervjuudes. Kaks fotograafi arvasid, et fotod, mis traagiliste sündmuste kajastamisega uudistesse üles lähevad, panevad inimesed mõtlema enda ohutuse peale. Selle eesmärgi tõid välja ka Harro-Loit ja Ugur (Harro-Loit, Ugur, 2011: 159).

Eesmärk on võimalikult palju reklaami müüa ja uudised õnnetusjuhtumitest on selleks hea pinnas. Auditorium dikteerib sisu ja ajakirjanikel pole võimalik öelda, et nad ei avalda, sest auditoriumi konkurentide juurde kolimine tähendaks suurt reklaamirahade kaotust (Kuulpak 2020: 33). Samas tuleb siin ka välja, et kohati dikteerivad ka konkurendid sisu, sest kui tead, et konkurent avaldab, pead sina ka avaldama. Samuti dikteerivad konkurendid ka seda, kui kiirelt uudise peab välja saama. Tihti käib väljaannete vahel piltlikult öeldes võistlus selle üle, kes kiiremini uudise välja

saab. Fotograafidele kandub see konkurents vähesel määral edasi. Pigem mängib ajasurve rolli neil selle pärast, et õigel ajal sündmuskohale jõuda ja head pildid kätte saada.

5.1.3. Peamised kaalutluskohad

Pressifotograafi rollid

Rääkides pressifotograafide erinevatest rollidest, siis intervjuudes tõusid selgelt esile kaks rolli – ajakirjaniku ehk fotoajakirjaniku ja fotograafi roll. Kuigi fotograafid on sama olulised sisu loojad sündmuspaigal kui ajakirjanikud ning omavad nii-öelda esimese väravavalvuri rolli, selgus intervjuudest, et kõik fotograafid endal antud rolli ei tundnud (Mortensen, Gade, 2018: 994). Üle kümne aasta tööstaaži omavad fotograafid tundsid end kõik pigem fotoajakirjanikena kui pelgalt fotograafidena. Alla kümne aasta töötanud fotograafid tundsid end pigem lihtsalt fotograafidena kui ajakirjanikena. Intervjuude põhjal võib öelda, et selline identifitseerimine tulenes tööstaažist. Pikemat aega töötanud fotograafid ütlesid, et omandasid fotoajakirjaniku rolli aja jooksul ning töö käigus. Kuigi siinkohal võib pidada tööstaaži identifitseerimise puhul põhiliseks faktoriks, siis siinkohal võib mängida rolli ka toimetuse ning toimetuse suhtumine fototoimetusse. V1 toimetuse puhul tundus, et fototoimetust võetaksegi lihtsalt kui fotopartnereid, kelle ülesanne on teha pildid valmis justkui kasutatakse teenust. Mõningal määral väljendus see ka V3 toimetuse puhul. Teiste toimetuste puhul tuli välja, et fotograafe peetakse oluliseks partneriks, kel on kontroll oma piltide üle.

Selline identifitseerimine tehti fotograafide poolt ajakirjaniku rolli põhjal kuid ei võetud arvesse pressifotograafi valvekoera olemust. Ajakirjaniku rolli identifitseeriti taustainfo otsimise, kohapeal info uurimise ja lugude kirjutamise põhjal. Fotoajakirjanikud on samuti valvekoerad, kes loovad ajaloolisi andmeid (Mortensen, Gade, 2018: 994). Fotograafidel on osaliselt esimese väravavalvuri roll ehk nad on esimene filter sündmuspaiga ja toimetuse vahel. Fotograafid teevad valiku, mida pildistada ja milliseid pilte toimetusele edasi saata. Fotograafid omavad seetõttu üsna suurt võimu sündmuste kajastamisel. Nagu ka Linnap välja tõi, et foto muudab oma pinnal inimesed subjektidest objektideks ja paneb aja seisma (Linnap, 2006: 23). Seega lasub fotograafide õlgadel suur vastutus selle suhtes, kuidas sündmus visuaalselt auditooriumini jõuab. Siinkohal on oluline märkida, et fotograaf peab püüdma esitada võimalikult tõest informatsiooni, kuigi see ei ole lõpuni kunagi võimalik, sest osa infost jääb alati kaadri taha.

Eetilised dilemmad

Eetilised kaalutlused ja dilemmad tulenevad eetikakoodeksist. Näiteks surmade puhul ei saa ohver valida, kas ta muutub avalikkusele vaatepildiks või ei (Morse, 2014: 100). Siinkohal peab fotograaf otsustama, mida ja kuidas pildistada lähtudes eetikakoodeksis. Eetikakoodeksis on punktid, milles on välja toodud, et uudise kajastamisel tuleb haavatavate subjektide suhtes näidata hoolivust ja austada nende väärikust, arvestada kannatanute ja osalenute vajadusega olla avalikuse eest kaitstud ning leinahetki jäädvustada vaid siis kui avalikkusel on õigustatud vajadus seda näha (Eetikakoodeks, 2011). Selliseid kaalutluskohti lahendavad fotograafid enamasti sümbolpiltide tegemisega ja leiavad, et surnukeha kajastamine nii-öelda räigel viisil, kus kõik on näha, ei anna auditooriumile midagi olulist juurde. Pigem ei taheta selliseid pilte näha. Kuigi siin tekib küsimus, et kui auditoorium neid näha ei taha, siis miks on traagilisi sündmuseid kajastavad uudised kõige kõrgema loetavusega.

Tõin teorias välja Eesti ajakirjanduseetika koodeksi ja Eesti Pressifotograafide eetikakoodeksis esinenud erinevuse, mis seisnes võimaluses tööst ära öelda kui olukord või sündmus on vastuolus töötaja isiklike tõekspidamistega (Eesti ajakirjanduseetika koodeks, 1998). Fotograafide kahele erinevale rollile tuginedes võib arvata, et pressifotograafidele kehtivad mõlemad eetikakoodeksid. Seda kinnitasid ka intervjuueeritavad, et enamasti toimitakse Pressifotograafi eetikakoodeksi järgi kuid ka Eesti ajakirjanduseetika koodeks kehtib neile. Siinkohal tuleb märkida, et fotograafid teadsid küll enam-vähem, mis eetikakoodeksites kirjas oli, kuid tegid oma valikud, mida ja kuidas pildistada ning mida toimetusele saata, sisetunde järgi.

Mis puutub võimalusse tööst ära öelda, siis intervjuudest selgus, et neil on võimalik tööst ära öelda kui moraal ja tõekspidamised ei käi sündmuse kajastamisega kokku. Ühel juhul oli selline punkt isegi töölepingus kirjas. Üldjuhul on see siiski kokkuleppel fototoimetuse juhiga. Põhjused, miks fotograafid tööst ära ütlevad puudutavad enamasti sündmuseid, mis hõlmavad fotograafi tuttavaid. Sel juhul väitsid fotograafid, et sündmust on väga keeruline neutraalselt edasi anda ning sel juhul saadetakse teine fotograaf. On juhtunud olukordi, kus alles kohapeal avastatakse, et tegemist on tuttavaga. Siis on jäetud sündmuse pildistamine pooleli.

Eetika tajumise puhul eetikakoodeksist tulenevalt, sai intervjuude põhjal kinnitust Mäenpää ja Seppäneni seisukoht (2010), et hoolimata üleriigiliste eetikakoodeksite olemasolust, ei ole fotoajakirjanikel ühist eetika juhendit ning uudiste toimetused määravad ise oma eetilised standardid (2010, viidatud Mäenpää 2014: 93 kaudu). See tuli välja ka intervjuudes kui toodi välja, et V4 toimetuses on vaikiv kokkulepe, et katteta surnukehasid ei kajastata.

Vastutus

Kuulpak toob välja, et lõpliku vastutust visuaalide nägemise ees nähakse lugejail, kellel on võimalus mitte vaadata (Kuulpak 2020: 33). Kuulpaki töös välja tulnud seisukoht tuli välja ka ühes intervjuus, kus intervjuueeritav ütles, et mujal maailmas kasutatakse uudiste juures tähist, et pildid võivad häirida, kuid Eestis seda praktikat veel ei kasutata. Tähiste mitte kasutamine võib Eesti puhul tuleneda sellest, et uudiste juures kasutatakse fotosid, mis ei oleks emotsionaalselt rasked ja traumeerivad vaid kasutatakse rohkem sümboolseid fotosid.

Kuigi Kuulpaki (2019) uuringust selgus, et fotograaf lükkab fotode valiku vastutuse toimetusele, siis jäi minu uuringu puhul kõlama, et fotograaf juba vastutab esmalt selle valiku eest, mis toimetusele saadetakse. Seega on olenemata kõigest fotode valiku vastutus fotograafil, isegi kui ta seda ei taha. Siinkohal tuleb ära meelde tuletada, et fotograaf on esmane värvavalvur ning esimene vastutus langeb fotograafi õlgadele juba siis, kui ta otsustab, mida ja kuidas pildistada. Intervjuudest järeldub, et väga oluline on fotograafide jaoks ka uudise juurde minevate fotode valiku juures olemine, sest pildi alla läheb autori nimi. Hetkel aga enamikes toimetustes fotograaf lõpuni vastutada ei saa, mis avalikkuse ette jõuab.

Tulemustes selgus, et ükski fotograaf ei tea, et traagilisi sündmuseid kajastavaid uudiseid oleks Pressinõukogusse kaevatud fotode tõttu. Pressinõukogu kaebustest otsides märksõnade „foto“ ja „pilt“ järgi, oli ainuke taoline kaebus aastal 2008 Soome koolitulistaja pildi avaldamine. Kaebus lükati tagasi, kuna artikkel ei käinud kaebaja kohta ning statuudi järgi ei saanud Pressinõukogu seda menetleda (Eesti Meediaettevõtete Liidu kodulehekül, 2008). Kaevatud on ka kohtu all olevate inimeste fotode avaldamise tõttu koos täisnimega ja väljaannete kallutatust süüdimõistmisele enne kohtuotsuse selgumist.

Küll aga on traagiliste sündmuste kajastamisel kasutatud fotode kohta tehtud mõned üksikud kaebused Avaliku Sõna Nõukokku. Avaliku Sõna Nõukogu ülesanne on arutada avaliku meedia peale esitatavaid kaebusi ning juhtida tähelepanu meediaeetilistele probleemidele ka ise. Viimane kaebus surnukeha kajastamise kohta oli aastal 2016, kus avaldati foto lahkamisprotseduurist ning eksponeeritud oli lahkunu genitaalid ja avatud rindkere. Avaliku Sõna Nõukogu leidis, et foto on vastuolus ajakirjanduse hea tavaga ning tugines eetikakoodeksi punktile, mis ütleb, et surnul ei ole võimalik oma väarikust kaitsta (Avaliku Sõna Nõukogu koduleht, 2016).

5.1.4. Edasi- ja tagasiside olulisus

Suhe toimetusega

Pressifotograafide töös on oluline roll autonoomial. Autonoomiat vaadeldakse kui ühist väärtust, mis kehtib kõigile ajakirjanikele (Thomas & Finneman, 2013: 173). See kehtib ka fotograafidele sõltuvalt nende kahest põhilisest rollist fotoajakirjaniku ja fotograafina.). Reichi ja Hanitzschi (2013) silmis hõlmab professionaalne autonoomia samuti kahte olulist tahku. Esmalt on see seotud ajakirjanike vabadusega operatiivsetes rutiinides ehk kui vabad nad on otsustama, milliseid lugusid nad kajastavad või toimetavad, samuti kas nad saavad valida loo nurka, allikaid ja narratiivseid raame. Teine oluline tahk seisneb ajakirjanike võimaluses mõjutada otsuseid, mis nende tööd mõjutavad peale operatiivsete rutiinide aruandluse, toimetamise ja muu sellise (Reich & Hanitzsch, 2013: 136). Intervjuudest selgus, et pressifotograafid vabad kui asi puudutab pildistamist ja sündmuse kajastamist. See tähendab, et fotograafidel on vabadus otsustada, millise nurga alt ja mida täpsemalt pildistavad. Olenevalt toimetusest on fotograafidel ka võimalus mõjutada operatiivseid rutiine. See kehtib täielikult vaid ühe toimetuse puhul.

Ajakirjanike silmis on põhiliseks autonoomia piirajaks ajaline surve ja tähtajad. Kui lugu valmis ei saa on ajalehes „auk“ (Örnebring, jt, 2016: 311). Nii-öelda „auk“ ei mängi rolli veebiuudiste puhul kuid seal hakkab mängima kvantiteet ehk uudiste kajastamise hulk. Ajalist survet võib ka kaudselt vaadelda kui pressifotograafide autonoomia piirajat, kuid pressifotograafide puhul ajaline surve niivõrd autonoomiat ei survesta.

Edasi- ja tagasiside

Üks fotograafidest ütles, et tahetakse alati suuremat valikut pilte ja ikka valitakse üleslaadimiseks see, mis fotograafi poolt peaaegu valikust välja jäi. Selle töid välja ka Klein-Avraham ja Reich oma artiklis, kus fotograaf väitis sama, et alati palutakse saata rohkem pilte, aga valitakse see, mida fotograaf ei tahaks, et valitakse (Klein-Avraham, Reich, 2016: 435). Ajakirjanik ja fotograaf ei langeta uudisfotode valikut puudutavaid otsused üksteisest sõltumata. Nende individuaalsed otsused on mõjutatud edasi- ja tagasisidest, mida nad üksteisele annavad või ei anna (Kaasik, 2020: 60). Siin võib välja tuua F1 otsused märkida ära pildid, mis tema arvates kindlasti peaks üles minema.

Samuti saab välja tuua olukorrad F3 puhul, kus tagasisideks oli „miks selline pilt tehti?“ või „miks sa seda pilti ei toonud?“. Hattie ja Timperley (2007) teooria järgi oleks tagasiside puhul võinud

kasutada tagasiside teist taset, ehk selgitust, mis aitaks fotograafil õppida olukorrast. Kuid samamoodi peaks tagasiside minema ka toimetajale, mis aitaks tulevikus antud olukordi vältida. Samuti antav tagasiside ei ole paljudel juhtudel selline, mis aitaks fotograafil edasi areneda. Tagasiside „äge“ või „lahe pilt“ ei anna fotograafile mitte mingit võimalust analüüsida, mida ta võiks järgmine kord paremini või sarnaselt teha.

Tagasisidet peeti olulisemaks kui edasisidet, sest edasiside puhul ei oma traagiliste sündmuste puhul toimetaja ülevaadet sündmuspaigast. Seega ei ole võimalik anda ka rohkemat edasisidet kui sündmuse olemus, asukoht ja toimumise aeg. Edasi tuleb mängu fotograafi roll olla nii-öelda toimetaja silmad sündmuspaigal ehk fotograaf vaatab kohapeale jõudes, mis toimub. Sellest tulenevalt sooviti, et toimetus usaldaks fotograafe rohkem.

5.2. Diskussioon

Tööst selgus, et fototoimetus on küll oluline osa toimetusest, siis enamikes toimetustes fotograafide silmis ei peeta neid võrdväärseteks ajakirjandustoimetusega. Ühel juhul viiest, võtab toimetus fototoimetust võrdväärseks, mis tähendab, et nende arvamust võetakse kuulda. Samuti on neil peaaegu täielik kontroll piltide üle, mis uudisega üles lähevad. Selle näite põhjal saab väita, et see on vähendanud ka auditooriumi pahameelt ja üldiselt e-maile, mis paluksid pilte maha võtta, tuleb sellele toimetusele väga vähe. Siinkohal on oluline märkida, et ajakirjanike rollid sõltuvad sellest kuidas toimetus neisse suhtub. Kui toimetus võtab fotograafe võrdväärsete partneritena, tunnevad fotograafid end fotoajakirjanikena. Siiski ei tohiks ära unustada ka fotograafide tööstaaži ja isiklikust huvist tuleneva arengu fotoajakirjaniku rolli suunas, aga saab väita, et toimetuse suhtumine mängib olulist rolli.

Peamine murekoht, mis antud töös välja tuleb on kindlate juhiste puudumine traagiliste sündmuste kajastamisel, nii üldise kajastamise puhul kui ka fotode kajastamise puhul. Toimetustes on vaikivad kokkulepped, aga need ei ole alati ühesed. Samas lähtutakse väga palju sündmusest endast, uudiskriteeriumitest ja eetikakoodeksist, aga see annab üsna palju eksimisruumi. Näiteks võib tuua siinkohal Türisalupangal tehtud enesetapu kajastamine ja avatud kirstuga alaealise tüdruku surnukeha kajastamist. Viimase puhul kaalus väljaande sõnul avalik huvi üle väärkuse riive, sest nii noore inimese mõrvamine on erakordne sündmus ja sellele oli suur ühiskondlik huvi (Kuulpak, 2019: 24). Siinkohal tekib küsimus, et kui ei ole kindlaid reegleid, mille puhul üheselt otsustada, aga on näha, et auditoorium on aja jooksul muutunud emotsionaalsemaks, siis kui palju edaspidi sellised pildid tee ajakirjandusse leiavad? Auditoorium dikteerib sisu ja siinkohal tuleb

välja, et mitte surnukehade näitamise suunas. Samas ei anna surnukehade kajastamine üldjuhul auditooriumile midagi juurde. Sümbolite näitamine aga võib mõjuda palju emotsionaalsemalt.

Üheste reeglite puudumine ei mõjuta mitte ainult auditooriumit vaid eelkõige ajakirjanike ja fotograafe endid. Võib öelda, et fotograafide ja ajakirjanike töö on selle võrra raskem, et nad peavad lähtuma sündmusest endast ja justkui oletama, mida peaks ja mida ei peaks kajastama. Seetõttu veeretatakse ka vastutust ühelt inimeselt teisele – fotograafid jätavad fotode valiku vastutuse toimetajatele, toimetajad aga fotograafidele. Vastutuse veeretamine võib tekitada auditooriumile küsimusi, miks üks või teine asi avaldati.

Lisaks üheste reeglite puudumisele puudub kohati ka toimetuse tugi. Fotograafid on oma valikuga üksi ning tagasisidet tuleb vähe, sedagi peamiselt teiste fotograafide ja fototoimetuse juhi poolt. Mida rohkem oskuseid fotograafil on, mida rohkem oskab ta end ajakirjaniku rolli asetada, seda rohkem üksi fotograaf on. Mõtlemata panev on F3 näide, kus lähetusele minnes peab otsima ta ise allikad ja kontaktid, kellega kohapeal suhelda ning kellelt infot saada. Samuti ollakse lähetuselt tagasi tulles üksi oma mõtetega ning ei ole tuge ja võimalust end nii-öelda maha laadida.

Samuti puudub Eestis ka pressifotograafia käsitlemine nii fotograafia õppes kui ka ajakirjandusõppes, mille õppimine aitaks pehmemdada probleeme, mis tulevad esile näiteks fotode valimisel uudiste juurde. Samuti annaks see hea baasi tulevastele pressifotograafidele ja toimetajatele enne tööpõllule siirdumist. Fotograafid sooviksid ka, et õpetataks fotode toimetamise oskust, mis hõlbustaks ka nende tööd fotode valiku juures. Lisaks toodi välja, et pressifotograafid, olenemata väljaandest, võiksid omavahel rohkem suhelda. See tekitaks samuti rohkem ühiseid arusaamasid ning kogukonna tunnet.

Mis puutub edasistesse uuringutesse, siis siinkohal võiks edasi uurida täpsemalt fotograafide kaalutluskohti traagiliste sündmuste kajastamisel, samuti ka fotograafi rolli küsimust ning seda, kuidas fotograafid end üldjuhul Eestis identifitseerivad. Sealjuures oleks huvitav teada, millest täpsemalt rolli erinevus tuleneb ja kas rolli erinevus mõjub kuidagi töö kvaliteedile.

KOKKUVÕTE

Välismaailma kajastamisel fotode abil on pikk ajalugu fotosid peetakse täpseimateks meediumiteks. Seetõttu leiavad fotod ka laialdast kajastust meedias uudiste juures nii üksikute piltidena kui galeriidena. Fotod annavad reaalse pildi sündmuskohast ja sellest, mis toimus. Sealjuures kannavad pressifotograafid kahte rolli – ajakirjaniku ja fotograafi. Seetõttu saab neid pidada ka ühiskonna valvekoerteks, olles esimene filter sündmuspaiga ja toimetuse vahel – fotograaf on toimetuse silmad.

Pressifotograafid esindavad mitmeid erinevaid rolle, näiteks on nad kunstnikud, kes valgusega maalivad ja oma tõlgendust läbi foto esitlevad. Teisalt on nad toimetuse esindajad ja osa ajakirjanduspraktikast ehk justkui ajakirjanikud. Samas nähakse neid tihti kui ainult tehnilist tuge reporteritele, kes esitavad visuaalseid tõendeid. Selle kõige juures on nad ka lihtsalt inimesed, kes suures osas teevad otsuseid enda moraalse kompassi ja sisetunde järgi. Kuid pressifotograafide töös jäävad kõlama kaks põhilist rolli – fotograaf ja ajakirjanik ehk kokkuvõtvalt esimene väravavalvur sündmuse kajastamisel.

Magistritöö eesmärk oli uurida Eesti pressifotograafide kogemusi traagiliste sündmuste kajastamisel – milline on tööprotsess, millised on kaalutluskohad ja kuidas mõjutab edasi- ja tagasiside pressifotograafide tööd. Selle uurimiseks viisin läbi poolstruktureeritud intervjuud viie Eesti pressifotograafi erinevatest väljaannetest.

Tööst ilmnas, et fototoimetusi ei võeta võrdväärse partneriga. Samuti järeldus, et üheste reeglite puudumine traagiliste sündmuste kajastamisel mõjutab eelkõige pressifotograafide ja ajakirjanike tööd. Samas mõjutab see ka auditooriumit. Traagiliste sündmuste kajastamise olulisus on ideaalses maailmas ohutuse meelde tuletamine, kuid reaalsus näitab, et seda tehakse suuresti reklaamirahade tõttu. Peamised kaalutluskohad tulenevad pressifotograafi rolli identifitseerimises, vastutuse võtmises ja eetilises ehk kuidas ja milliseid pilte traagilistest sündmustest edasi anda. Pigem tahetakse võtta oma piltide eest vastutus ja nähakse seda nii, et vastutus juba on fotograafil sellest hetkest kui ta pilti teeb ja fotod toimetusele edastab.

Mis puutub edasi- ja tagasisidesse, siis uuringust selgus, et edasisidet ei peetud nii oluliseks kui tagasisidet. Tagasiside puhul taheti kirjeldavat tagasisidet, millest oleks fotograafidel kasu. Lisaks üheste reeglite puudumisele puudub ka toimetuse tugi traagiliste sündmuste, eriti lähetuste kajastamisel. Uuringust selgus, et Eestis puudub koolides pressifotograafiat käsitlev õpe, mis annaks tulevastele pressifotograafidele hea põhja alla. Lisaks peeti oluliseks õpetada

pressifotograafidele fototoimetamise oskust, mis aitaks fotograafidel paremini piltide seas esmase valiku teha.

SUMMARY

Photographing the outside world through photographs has a long history - photographs are considered to be the most accurate media. Therefore, the photos are also widely covered in the media, both as individual images and galleries. The pictures give a realistic view of the scene and show what happened. In addition to that, press photographers play two roles - a journalist and a photographer. Therefore, they can also be considered the watchdogs of society, being the first filter between the scene and the editorial - the photographer is the eyes of the editorial.

Press photographers represent many different roles, for example, they are artists who paint with light and present their interpretation through photography. On the other hand, they are editorial representatives and part of journalistic practice, ie journalists. However, they are often seen as merely providing technical support to reporters who provide visual evidence. In addition to all this, they are simply people who make decisions largely based on their moral compass and inner sense. However, two main roles remain in the work of press photographers - the photographer and the journalist, or in summary, the first gatekeeper in covering the event.

The master's thesis aimed to study the experiences of Estonian press photographers in covering tragic events - what is the work process, what are the considerations and how do feedback and feedback affect the work of press photographers. To investigate this, I conducted semi-structured interviews with five Estonian press photographers from different publications.

The research showed that photo editorials are not taken as an equivalent partner. It was also concluded that the lack of uniform rules for covering tragic events primarily affects the work of press photographers and journalists. At the same time, it also affects the audience. The importance of covering tragic events in an ideal world is a reminder of safety, but the reality is that this is largely due to advertising money. The main considerations stem from the role of the press photographer in identifying, taking responsibility and ethics, i.e. how and what images to convey about tragic events. Rather, they want to take responsibility for their pictures and see it as the responsibility of the photographer from the moment he takes the picture and submits the photos to the editor.

Concerning feedforward and feedback, the research showed that feedback was not considered as important as feedback. The feedback has to be descriptive, which would be useful for photographers. In addition to the lack of uniform rules, there is no editorial support for covering tragic events, especially missions. The research revealed that there is no training in press

photography in schools in Estonia, which would give future press photographers a good base. In addition, it was considered important to teach press photographers the skill of choosing the right photos, which would help photographers to make better initial choices among images.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Avaliku Sõna Nõukogu kodulehekül. (1998). Kasutatud 25.05.2021 <http://www.asn.org.ee/>
- Bock, M. A. (2011). You Really, Truly Have to „Be There“: Video Journalism as a Social and Material Construction. *J&MC Quarterly*, 88(4), 705-718
- Bock, M. A., & Araiza, J. A. (2014). Facing the Death Penalty While Facing the Cameras. *Journalism Practice*, 9(3), 314-331. doi:10.1080/17512786.2014.964496
- Císařová, L. W., Metykova, M. (2020). Peripheral news workers expelled to the periphery: The case of camera reporters. *Journalism*, 21(6), 838-854. doi:10.1177/1464884920901971
- Duncan, N. (2007). Feed-forward: improving students' use of tutors' comments, *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 32(3), 271-283, doi:10.1080/02602930600896498
- Durham, M. G. (2018). Resignifying Alan Kurdi: news photographs, memes, and the ethics of embodied vulnerability. *Critical Studies in Media Communication*. 35(3), 240-258. doi:10.1080/15295036.2017.1408958
- Eesmärgid ja olemus (i.a). *Eesti Pressifotograafide Liit*. Kasutatud 04.04.2021, <https://www.epfl.ee/wordpress/eesmargid-ja-olemus/>
- Eetikakoodeks (09.2011). *Eesti Pressifotograafide Liit*. Kasutatud 04.04.2021, <https://www.epfl.ee/wordpress/eetikakoodeks/>
- Eesti ajakirjanduseetika koodeks. (1998). Kasutatud 19.04. 2021 <https://meedialiit.ee/eetikakoodeks/>
- Eesti Meediaettevõtete Liidu kodulehekül: Pressinõukogu kaebused* (2008). Kasutatud 25.05.2021 <https://meedialiit.ee/kaebused/>
- Golob, B.,B. (2013). Restricted Representation: The Role of Ethics and Esthetics in Framing Images of Suffering. *Journal of Human Rights*, 12, 511-522, doi:10.1080/14754835.2013.812469
- Harcup, T. ja D. O'Neill. (2001). What Is News? Galtung and Ruge Revisited. *Journalism Studies*, 2(2), 261-280. doi:10.1080/ 14616700118449
- Harro-Loit, H., Ugur, K. (2011). Representation of death culture in the Estonian press. *Estonian Journal of Archaeology*, 15, 151-170. doi:10.3176/arch.2011.2.05

Harro-Loit, H. (2019). Feedback and Feedforward as a Dialogic Communication in the Learning Environment. *The Essence of Academic Performance*. IntechOpen.

doi:10.5772/intechopen.89645

Harrower, T. (2002). *The Newspaper Designer's Handbook*. New York: McGraw-Hill.

Hattie, J. & Timperley, H. (2007). The Power of Feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81-112. doi:10.3102/003465430298487

Kaasik, K. (2020). *Ajakirjanike kaalutluskohad uudisfotode valimisel veebiuudiste puhul*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut.

Kalmus, V., Masso, A., ja Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. Kasutatud 14.05.2021, <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kitch, C. ja Hume, J. (2007). *Journalism in a Culture of Grief*. New York: Taylor & Francis Group, LLC.

Klein-Avraham, I., Reich Z. (2016). Out of the frame: A longitudinal perspective on digitization and professional photojournalism. *New media & Society*. 18(3), 429-446.

doi:10.1177/1461444814545289

Kuulpak, K. (2019). *Postimehe kaalutluskohad surmavisuaalide jäädvustamisel ja avaldamisel kahe kaasuse põhjal*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut.

Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Sulesepp.

Liibek, T. (2011). Ajakirjandusfoto algusaegadest. E. Prozes, R. Pajula (toim), *Eesti Pressifoto 2010*, (lk 100–103). Tallinn: Eesti Pressifotograafide Liit.

Linnap, P. (2006). *Fotoloogia*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, Semiootika osakond.

Mitchell, J. (2000). The Ethics of Photojournalism. *Studies in Christian Ethics*, 13(1), 1-16. doi:10.1177/095394680001300101

Meyer, E. T. (2008). Digital Photography. S. Kelsey, K. St. Amant (toim). *Handbook of Research Computer Mediated Communication* (lk 791-803). Hershey: Information Science Reference.

Morse, T. (2014). Journalism Studies. Covering the Dead. Death images in Israeli newspapers—ethics and praxis. *Journalism Studies*, 15(1), 98-113. doi:10.1080/1461670X.2013.783295.

Mäenpää, J. (2014). Rethinking Photojournalism: The Changing Work Practices and Professionalism of Photojournalists in the Digital Age. *Nordicom Review*, 35, 91-104. doi:10.2478/nor-2014-0017

Reich, Zvi; Hanitzsch, Thomas (2013). Determinants of Journalists' Professional Autonomy: Individual and National Level Factors Matter More Than Organizational Ones. *Mass Communication & Society*, 16(1), 133-156

Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. Kasutatud 18.04.2021, <http://samm.ut.ee/valimid>

Rössler, P., Bomhoff, J., Haschke, J. F., Kersten, J. ja Müller, R. (2011). Selection and impact of press photography. An empirical study on the basis of photo news factors. *Communications*, 36(4), 415–439

Saluorg, J. (2018). *Ajakirjaniku roll erakordsete sündmuste kajastamisel*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut.

Sontag, S. (1977). *On Photography*. London: Penguin Books Ltd.

Sõnaveeb. (2021). Kasutatud 16.05.2021, <https://sonaveeb.ee/>

Thomas, Ryan J.; Finneman, Teri. Who watches the watchdogs? *Journalism Studies*, 15(2), 172-186. doi: 10.1080/1461670X.2013.806068

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustest*. Tartu: Tartu Ülikool.

Örnebring, H., Lindell J., Clerwall, C., Karlsson, M. (2016). Dimensions of Journalistic Workplace Autonomy: A Five-nation Comparison. *Javnost - The Public*, 23(3), 307-326. doi: 10.1080/13183222.2016.1215833

Youssef, L. S., (2017). What can regular and timely student feedback tell us about the teaching and learning processes? *Reflective Practice*, 18(6), 750-771, doi:10.1080/14623943.2017.1351350

LISAD

Lisa 1. Intervjuu kava

Sissejuhatav plokk

- Kui kaua oled pressifotograafina töötanud?
- Mis ajendas teid seda tööd valima?
- Mis väärtust pildistamine ja fotod annavad?

2. plokk

- Kuivõrd tunnend end ajakirjanikuna ja miks?
- Millist väärtust toimetusele pakud?

3. plokk

- Milline on traagiliste sündmuste tavapärase kajastamise protsess?
- Milline on ajasurve traagiliste sündmuste kajastamisel?
 - Milline kõige ajasurveisem olukord sulle meenub?

4. plokk

- Kummast eetikakoodeksist sina oma töös lähtud, kas Pressifotograafide eetikakoodeksist või Ajakirjanduseetikakoodeksist?
- Kas sul on võimalus tööst ära öelda, kui see ei käi sinu seisukohtade ja moraaliga kokku?
 - Kas meenub mõni olukord, kus oled või oled tahtnud tööst ära öelda?

5. plokk

- Millised on traagiliste sündmuste kajastamise puhul põhilised kaalutluskohad?
- Kuidas pingeliste olukordadega toime tuled?
- Mil määral toimetuse toetab traagiliste sündmuste kajastamise puhul?

6. plokk

- Kui palju on sul vabadust otsustada, milliseid fotosid sündmusest teed?
- Mil määral antakse enne õnnetusjuhtumite pildistamist sisendit fotodeks, mida uudise

juurde soovitakse saada?

- Kui palju on fotograafid kaasatud piltide valimise protsessi?
 - Sinu nimi läheb foto alla. Praegu jääb vastutus toimetaja/ajakirjaniku/väljaande õlule, kas sina tahaks osaleda otsustusprotsessis kui uudise juurde fotot valitakse ja sellega ka osalist vastutust võtta?
- Kui tihti tekitab küsimusi see, mis pildi on toimetaja või artikli autor valinud uudise juurde?
- Millist tagasisidet oled saanud oma tehtud tööle?

7. plokk

- Kui traagilisi sündmusi pildistama lähed, kui palju sa mõtled eetilise peale?
- Millised on põhilised eetilised küsimused, mis pildistades või hiljem tekivad?
 - Kas oled jätnud mõne pildi tegemata, sest see pole eetiline?
 - Mille põhjal hiljem otsustad, kas saadad pildi toimetusele või ei?
 - Kas surnukehade uudistes kajastamine on oluline?
- Kui palju mängib Eestis selliste sündmuste kajastamisel rolli konkurents?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Angela Rääk,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Eesti pressifotograafide kogemused traagiliste sündmuste kajastamisel“, mille juhendaja on Signe Ivask, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Angela Rääk

02.05.2021